

Arch, 24

Z dopisu P. Jakuba Demla z Tasova, ze dne 7. února 1932: „Vaše viděl jsem velmi rád pod svou střechou, jen mi bylo líto, že tak brzo odjeli; chtěl jsem jim ještě říci, jak pí Pavla odešla na věčnost. Zatím jen pár slov, neboť více se dočtete v knížce, která brzy vyjde. Před půl devátou večer v pátek 29. ledna náhle jsem se probudil, ač jsem si lehl s úmyslem trochu se vyspat, neb jsem byl též nemocen a celé noci strachem o pí Pavlu a lítostí jsem nespál — honem jsem se oblekl a běžím přes chodbu do jejího pokoje. Promluvil jsem na ni a ona mně a ošetřovatelce, pozdvihujíc ruce, dala znamení, abychom ji v lůžku posadili. Když jsme ji nazdvihli, pootevřela oči a řekla ztěžka, neb mluvila už jen namáhavě, majíc jazyk docela suchý: „Zavolejte svatou Terezičku!“ Já na to: „Ale vždyť ona je tady, ona je u vás!“ Hned jsem uchopil malý relikviář s ostatkem svaté Terezie Lisieuxské a přiložil jej nemocné na ústa. Vroucně jej políbila a já jej položil na její srdce. Uchopila jej pravicí a sunouc jej po prsou tiskla jej na místa, kde cítila velké bolesti zápalu, až relikvii nechala ležet uprostřed prsou. Já se mezitím potichu a vroucně modlil: „Svatá Terezie, přijď! Volám tě svým kněžským

PANNA MARIA TASOVSKÁ

(Malováno na dřevě v XVII. stol.) Vydala Pavla Kytlicová v Tasově

slovem, kterým denně na oltář svolávám Slovo věčné: přijď!" To mi bylo vnuknuto, a sotva jsem tuto tajnou modlitbu doříkal po třetí, ramena nemocné se zdvihla k hlavě (víte, jak holubi drží křídla, když už se snášejí na střechu svého domu!), srdce se zastavilo, tělo skleslo a na obličej paní Pavly sletěl *úsměv* tak náhlý a nápadný, že i ošetřovatelka se nad tím pozastavila a jen řekla: „Konec“. A já nemohl pochybovati, s kým odešla duše zemřelé. To vše se stalo nanejvýš ve dvou minutách. — Bůh mi ukládá pokání, které jste mi předpověděl. *Panem meum cum Cinere manducabam et potum meum cum fletu miscabam . . .* Jsem opravdu nemocen a musím se léčit . . . S přátelským pozdravem

JAKUB DEML.

P. S. Poslední edice Pavly Kytlicové jest v barvách reprodukováný obrázek Tasovské Matky Boží s Děfátkem.

JINDŘICH ZDŮM

JINDŘICH ZDÍK

NESNADNÁ ROVNOVÁHA ČILI NAZÍTRÍ PO OBRÁCENÍ

Vycházím, vím to a omlouvám se za to, z oblasti literární. Chtěl jsem sledovati v jeho rozvoji snažení náboženské. Člověk, který nalézá nebo znovu nalézá Boha, zakouší zprvu povznešené zanícení; zdá se mu, že mez jeho sil couvla do nedohledna; nevidí v pracích a povinnostech leč božskou prostotu. Ale má-li se přejíti k činu, diví se, setkává se s překážkami jaksi pohoršen, první světla jakoby ztemněla; cítí, že se vrací zoufalství. Takovéto zkušenosti, ať přiznané nebo skryté, nabyly mnohá svědomí. Není mým úkolem a nemám k tomu ani potřebné síly, abych poskytl radu, jak si zřídit rovnováhu; mým účelem toliko jest vytknouti zvláštnosti takového problému.

Člověk, vrátiv se k Bohu, nežádá zprvu, s veškerou upřímností, než aby se přizpůsobil novým zřejmostem. Nezbytnost ta jeví se dcerou pravdy a lásky.

Nepíši již v úmyslu, abych dobyl lidské slávy, po níž jsem se sháněl jindy: píši, abych přivedl srdce k mému Bohu.

Než budu vyjadřovati ať cokoliv, vždy se napřed useberu, abych nabral věrně Tvého dechu. Zjevil jsi mi, že nejsem nic, a všechna moje síla odtud vzejde, neboť i nej-

prostřednější duše a povaha jsou bez mezí, dopustí-li, abys Ty v nich působil. Od tebe jediného žádají si moje věty, aby měly užitečnou krásu a hudbu, která unáší srdce. Kdož mi budou naslouchati, nechť slyší hlas dítky, jehož nohy tkví v blátě země a jehož oči si nežadají, než aby zrcadlily věčnost.

A nechť jsem povždy pokorný.

Protože vlastní podstatou lásky jestiž hlad jednoty, přicházíme v této chvíli k tomu, bychom rozjímalí o vnitřní jednotě, která přibližuje člověka k Bohu.

Opravdu nenalézáme pokoje leč v jednotě; nikoli však v nějaké jednotě povrchní. Mnoho bytostí, zahlédnuvše tento cíl, vydávají se na cestu. Ale poslední léčka démonova záleží v tom, že nám dává dlouho ještě milovati a uchovávat poslední věc, nesrovnatelnou s ostatními. Pokoušíme se zachrániti v stínu nějaký zvyk, nějakou chybu, nebo i snahu, jež, aniž by byla o sobě příliš špatná, bude přes to vždy záminkou, aby nás uvedla v nesnadné postavení s ostatkem naší bytosti. V tomto případě budova jest předem sřícena. Neodolá žádnému pokušení, žádné zkoušce. Jistý způsob nazírání na zlo stačí, abychom před ním složili zbraně, a naše obraznost, dopustíme-li, aby se pohybovala v tomto smyslu, najde si nekonečných záminek, aby nám představovala, že zlo není zlem, že pravda není pravdou.

A ostatně, když jsme již jednou pochopili věčně živoucí

jednotnost, tu jestliže ji nebudeme uskutečňovati, náš život jest ztracen a upadneme do nevyčerpatelných bolestí. Čím více chápeme dokonalost, tím více si ji žádáme; poznání strhuje lásku, protože Bůh jest dokonalý. Bytost šlechetná, která pronikla do kruhu těchto idejí, nemůže již z nich vyjíti.

První okamžik zjevení neuplatněného, jež, podle odvahy, jakou budeme míti hned potom, buď povede ke krásným pracím, buď nalehne tíží na život, jestliže budeme chtít bez mistrovství sloučiti lidské relativno s tímto absolutnem.

Ale čas uplývá. Vstupujeme do života tohoto světa. Jsme často vyrváni proti své vůli z „celly poznání sebe sama“. Libá jasnovidnost provází každé vnitřní ústraní.

Jaké vůle třeba k tomu, aby se psalo. Co také říci: jaro kolem vás, a pak ta úzkost, ten svět plný hořkosti a neuspokojenosti, vzrušený ve mně, protože nemohu se chopiti tohoto držátka, starého, rezatého a jediného na kalamáři, aby se mi neotiskly do čečulek černé stopy; protože slyším hluk, a že nejsem pánem ani mlčení, ani zvláště mlčení vnitřního. Jest, vím to a žiju z toho, veliká jasnost, veliká pohoda v mém srdci: nastoupila na moji úzkostnou potřebu Boha. Ale, jestliže je vše řečeno v hlubinách bytí, všechno, co se dotýká země, zůstává podrobeno pozemským bouřím. Theorie bezprostředního utišení a rychlého přetvoření předpokládají vždy subjekt na ráz uchopitelný,

a tím já nejsem. Ústřední jakási alej, a ještě, která zázrakem by byla mou vírou v Boha; ale kolik jiných stezek, o nichž vím, že jsou, jež denně odkrývám nebo skrývám.

Myslím, že jsem povinen tvářiti se na veřejnost, jakoby jistá jednoduchá psychologie byla pravdivá (kdyby bytosti stvořené mohly neviděti v sobě leč tu ústřední alej, jak by byly šťastny; pokouším se stále, abych jim ji zjevil, a abych jim nezjevoval leč ji. Neodstiňuju leč ponenáhlu a jestliže mne k tomu donucují. Protože nejdříve jest třeba, aby byla jednota, opouštím jen krok za krokem všechno, co se snaží odlišiti). Ale nikdy jsem nepoznal žádostivějšího a méně učenlivého člověka jakým jsem já. Nuže, objeví se nějaká trhлина, nějaká příliš zřejmá kontradikce, a třeba připustiti, nechceme-li se vysazovati do velkého nebezpečí, jsoucnost nahodilého přírůstku. A kolem a kolem vzato věriti, že jednota není zasažena těmito postupnými a povrchními dvojakostmi, bývá tak snadno, jako připustiti, že země jest kulatá, ačkoliv našim očím se jeví tak rozmanitě členěná a nerovná. Toto přiznání zůstává velmi zajímavým. Činíme je v té kritické chvíli, kdy vidíme zářiti na všech zdích známé: kdo se staví andělem, stává se hovadem,

Dilemma: do jaké míry mám popíratí vzhledy bezprostřední pravdy mého bytí, abych zůstal věren své pravdě vyšší? Dospěl bych takto k svatě rozdvojenosti (dvojakosti). Žádati Boha překáželo by mi přiznati si žádosti bezprostředně vnímatelné, jež by mne od Něho odlučovaly; libost (záliba, chuf) pravdy by mne vedla k oslepení.

Musím tedy všechno viděti. Ale budu-li vynášeti na

světlo věrně a úplně vše, co v mé pravdě bezprostřední příčí se mé pravdě vyšší, zda se tím nebude nadržovati nepříteli, kterého budu museti zardousiti? Budu-li déle pozorovati a zachovávat jedno cítění a smýšlení, zda se mu nedodá strašné síly odporu?

Ale tyto věci málo prosté se osvětlují v úděsných světlech, odvolám-li se k věčnosti nebo k smrti. Toto slovo smrt, jež pro tolik lidí má tak málo chutnosti a tak málo působivosti (moci), zůstává pro mne živoucím. Dnes ráno navštívil jsem hrob, v němž odpočívá ode dvou měsíců moje babička. Déšť, žlutá prsť, již déšť prosakuje, hlína měknoucí a sléhající se v drnech, jimiž jako peřinkami byl hrob obložen, vše to splývalo mi v zádumčivou harmonii, a pohroužen v snění zvláštní sladkosti, nevěděl jsem již, co zůstává v životě a co náleží smrti; tyto dvě nepřátelské moci uzavřely spolu jakési přechodné spojenectví, a nechával jsem se kolébat v pokojném a smutkem lehce nadechnutém neurčitém zmatku.

Tu počíná pronikat úzkost, zplozená poznáním méně dobře ovládaným, než se myslelo.

Sen nastupuje opět své občanské právo.
Pokouším se dosíci toho libého a bohatého mlčení, v němž obrazy defilují jako processí panen, otevřít se všem kouzlům přírody a dáti se nésti vlna za vlnou na hladině jezera dětské nevinnosti. Těším se vroucímu pokoji. Splývá s nebe déšť večera. Vůně smáčené zeleně vniká mi oknem

až k psacímu stolku. Mladé májové lupínky ztemňují touto večerní hodinou; světlo chycené a třepotající se jako holubice znehybňuje se v stulených dlaních listů; na každý závan větru tisíce těchto tajemných a nasivělých útvarů se kývá, odděluje a spojuje, potom zprýskaná půda jest pokropena zvukným krápáním množství kapiček, jež se na ní roztřepují, aby z ní vytryskl mocný a vzedmutý pach jarní prsti; minuta jest rozkošnická; padání šustivé pršky odpovídají podněty; vůním vzpomínky; — a vida, jak se vynořuje z vycíděných a lesklých lupínek, v soumraku ještě průsvitném, drahá tvář s očima barvy vášně, prudce pohodím hlavou, zachvácen závratí propasti.

Přirozeno, upřímně zapomenuté, se vrací.

Vášni, vznícená souzvuky nebo disharmoniemi hudby, vůní, vzpomínkou, nebo vytrysklá jako spontánně mezi mými úsilími po klidu, odkud přicházíš, odkud čerpáš svou nepřemožitelnou moc? Vášni, tvrdá a závratná vášni v ryzím stavu, bez jiného předmětu než předmět, který ti zakazuju, a neschopná žráti jinou kořist. Když jsem se pohnul ve tvých prudkých vlnách, vše se mi jeví bez půvabu, samá jalovost, samý suchopar, vánek bez moci osvěžující, a ctnost bez stálosti, bez váhy, a nedychtím již než po okamžiku, kdy pocítím všechny své atomy znovu převrácené tvým nárazem.

Ukonem dobré vůle, pomocí obraznosti, ochabnutím kritického ducha, člověk se opravdu domnívá, že starý život jest mrtev.

Pocífuji s jakousi smutnou ztupělostí uplývání času a bídu svého srdce. Tim bolestněji, že jsem byl toho domnění, že jsem přirazil k nepohnutelným břehům radosti, a že stále trpím. Nevysvlečeme se snadno z lidského života, neunikneme beze smutku ze sebe, vůbec-li možno ze sebe uniknouti. Strašné pásmo mezi slavným osudem, který mám slíhati, a nejasným uspokojením, jež bych byl miloval. Nemám ještě pokoje. Setkám se s ním až ve chvíli, kdy přestanu býti sám sebou, ale zač potom budu státi? ¹⁾ Zvláště bych si přál, aby se již mnou nikdo nezabýval, a aby mne lidé nechali v nevlídném, sverepém mlčení, v němž bych mohl do libosti mísiti slzy a modlitby.

Jsem příliš nakloněn k tomu, abych nic od sebe neočekával, a přece jsou lidé, kteří něčeho ode mne očekávají. Proč tato potřeba vyjádření, již mne svět zotročuje? Bůh ví, že slzy, jež prolévám, naprosto nedokazují nevděk: ukazují, s jakou pokorou se skláním před jeho vůlí. Jest třeba, abych já, jenž pláči, zvěstoval pokoj; já, jenž trpím, abych zpíval radost.

Vítr fučí v noci; přemýšlím o tisících lidí, kteří se baví, a vím, že bych se nemohl již bavit.

Bůh jest soucitný svědek srdce; On sám jen rozumí jeho tajným hnutím. Člověk člověka naprosto nechápe.

¹⁾ Neboť si to odporuje s tím, co jsem pravil na počátku.

Větší hodnotu má mlčeti a obracet se k divákovi nejvyššímu, který dává jejich smysl všem slovům a jejich definitivní dosah všem gestům.

Přicházejí též vysvětlování, kluzká jako led. Nebezpečné hry intelligence vysvětlují vše důvody únavy, pohodlnosti, úzkosti. Pomyslné propasti, jež působí pomyslná zemětřesení.

Řada pokušení: věřím teď v Boha; je základem mého života; chápu stále (nepocíťuju-li ho než v přestávkách), že neexistuju leč v Něm a skrze Něho; ale nepostavil mne na zemi, abych tu vykonával své zaměstnání spisovatele, a abych se zásoboval, nedovoluje mi život často dobrodružný, který můj rozum zavrhuje, který se však snáší s mým uměním? Což nepřipravuju nejlépe jeho slávu a svou spásu, když sleduju svoji inspiraci, i zdánlivě proti obecným zákonům?

Jiné pokušení. Jestliže chci slézt vrcholy mystické, proto se toho neodvážuji, protože tolik sil ve mně se přiči tomu, abych nežil než postojem a obrazností? Nejdu, s jakousi špatnou vírou zoufalou, proti své pravdě? Poněvadž poetická citovost mi pomáhá, abych si dělal ze světla a svatosti jakési uchvacující představení, mám věřit, že jsem povolán žít tyto stavy, když ani na okamžik nevěřím, že bych byl povolán žít životem tisíce hrdinů, jež moje obraznost denně zplozuje a denně zabíjí?

Ještě pokušení: není prostě toto zdánlivé hledání po-

kroku způsobeno hlubokým nepokojem mé povahy? Ne-
požene mne stále k tomu, abych hledal vždy něco lepšího,
než s čím se lze setkat? Nebude mi vnukati až do smrti
tuto hluchou zálibu měniti a odvrhovati, již jsem zakusil
vždy na konci vteřiny v znechucení věcí nejlepších?

Čtvrté pokušení: Proto se nevracím k těmto nábožen-
ským otázkám, poněvadž, když jsem nedávno začal o nich
mluviti veřejně, nemohu již v tom přestati? Nebylo by mož-
no, abych v jistých podmínkách neodvislosti a rozptylo-
vání se v zábavách, jež si jasně představuju, byl méně ne-
pokojný a mohl nalézt jakousi málo ušlechtilou rovnováhu,
jakýsi živočišný a spontánní klid?

A tak dále až do tisícího pokušení: Lpí opravdu Bůh
na přesném plnění tak obecných pravidel, která dal? Ne-
připouští kompensace (vyrovnání, náhrady)? Nevykupuje
se tady ten nedostatek tam tím doplňkem (přídavkem)?
Nerozřešuje na konec ode všeho, jen když zachováme
důvěru v jeho dobrotivost a když si žádáme přede vším
nečiniti mu bolest?

*A více jiných pokušení ještě pokroucenějších, jež
nezapisuju, abych neposkytnul pastvy zmatku srdcím
prostým.*

*Přece však je hojnost srdcí úzkostných. Když kře-
sťan se ocitá před nějakou povinností lásky, zdá se, že
bude uzdraven od své slabosti, že jeho nedostatečno-
stem bude odpomoženo, tak doopravdy sám ustupuje
do pozadí a nemá na mysli, než jak by sloužil bratru
svému.*

Vše, co se týká mého zájmu a mého uspokojení, jest zledovělé; ale před duší nešťastnou cítím, jak se má pravá duše uvolňuje, že je vyšší než mé pudy. Bůh rozřeší paradox mého života: ten pohled studený, nelitostný, jež vrhám na ostatní jako na sebe sama, a jenž nenechává stoje žádný idól na světě; ale též tu něžnost, tu dobrotu, kterou mi dává, neboť není ve mně: a skrze ni obohatiti prostřednosti, ničiti vady a chyby, potlačovati vrtochy, jež mi jsou ohavnější než neřesti, tolik směse nezištnosti a sobectví zůstává v srdci lidské povahy.

Vroucí a ledová hnutí mé přirozenosti dávají mi moc dobyvačnou a moc zhouby (zkázy). A tak se stává, že nevím jaké to zanícení mne pudí, abych se nepokoušel než o zlepšení. Zakouším neobyčejných a tajných radostí, když zavádím proud života do některého srdce vyprahlého, když cítím, jak odplývá po našich úbočích, jako těžký vodopád propadá se do noci, ten druhý proud smrtelný, v němž jsem ho mohl po libosti utopiti. Radost, a to subtilní klamání, jež se ukládá jako chladivá rosa do srdce člověka, který se vystřihá zlého.

Činnost rozvášňující: Člověk (neosobně řečeno) se vplíží do nejtajnějších záhybů vědomí (a když pravím: vplíží, tu není dovoleno, aby sám člověk postupoval vpřed, ale vztahuje se to na jakousi bytost odosobněnou, nositelku světla a zrcadel). Odkrýváme (neosobně řečeno) poznenáhlu samé sobě (jí samé) tuto stvořenou bytost, kterou probádáváme. Zapovídáme si, a nedopouštíme, aby se viděla hnutí, jež toto poznání může vznítiti, a nechť jsou

jakékoliv smršť a víry, jež působí, uvolňuje se a rozvinuje se bez únavy světlo. Jest minuta, která zvučí neobyčejně v naší mysli: je to ta minuta, v níž cítíme, že těžice z překvapení nebo vděčnosti (uznalosti), mohli bychom se sami zaříditi v místnostech, do nichž právě vnášíme světlo, že bychom v nich s potěšením mohli bydleti, ale s lehkým sevřením srdce a často s pokradnými slzami odcházíme po špičkách, abychom nevyrušili a nerozrušili, co tak namáhavě bylo dáno do pořádku, a vytrácíme se, aby Bůh vešel.

Pokoušíme se vybaviti průzračnou jasnost; ale když úkol ten jest u konce, cítíme se často podobnými zhaslým pochodním. Ten stav bytí, který láska nám ukládala, raduje se s nevinností z výborného; a my slyšíme vlastní své prskání, vdechujeme svůj ostrý čoud, neboť zdravý vítr volných prostor nevane v každou denní hodinu.

Nestačí snad tady sledovati v mých papírech život té neb oné ideje, kterou jsem zachytil při jejím zrození. Jest to celá otázka proselytství. Samo sebou se rozumí, že třeba postupovati jen s krajní opatrností a opírat se snaze, která nás má k tomu, aspoň na začátku, abychom zabavovali jednotvárně jejich spásou osobností, jež se sobě co nejméně podobají, s nimiž se denně setkáváme. Toto dětinství netrvá dlouho. Ale nač třeba opravdu dáti pozor, protože tato vada bývá častá a zasahuje jako choroba i povahy mohutné, jest ta tupá potřeba, dáti bytostem, jež osvěcujeme, naše světlo, netoliko v jeho věčném lesku, což je dobře, ale ještě s tím

zvláštním odstínem zbarvení, jehož nabývá, lomíc se a odrážejíc se v našem temperamentu, což je nebezpečno. Mnoho lidí se vydá na cestu, aby šířili obcování víry, a nepozorovaně dostanou se do toho tak, že nešíří než svůj způsob, jak oni na víru nazírají. Zapomínají, že nejsme přidržováni k tomu, abychom bydleli všichni v téže světnici v domě Otcově. Mnoho zákonných proudů se sbíhá a spojuje ve veliký proud katolický; a přece snadno se nám stane, že se díváme jako na nižšího na některého člověka, a že mu vše zakalujeme, protože se nekoupe zrovna na tom místě co my. Říkáme si, že osvěcujeme bližního pro něho samého, a zatím se snažíme vpraviti mu jistou zálibu, to neb ono, čemu chceme, aby dal přednost. Říkáme, že chceme, aby se ujal sama sebe, aby nad sebou nabyt vlády, a přihlédneme-li dobře, znamená to často, aby přijal nás a naši vládu nad sebou. Nejškaredějším šejdířstvím jest, když postavíme do popředí cíl vyšší sebe, abychom ve skutečnosti nesloužili než sobě, a ďábel, jakmile pracujeme pro dobro bližního, velmi nás pobízí, jen abychom se ho chopili (totiž toho šejdířství, toho podvodu).

Uniknouti. Každá z mých myšlenek a každá z mých vět spolupůsobí k tomu, aby ustavily umění uniknouti. Umění uniknouti všem příkaznostem, všem uchopením, vyjma uchopení od Boha, jemuž se nevyhneme, a jehož způsoby mění se s ročními obdobími. Právě k této podstatné svobodě, k této čistotě směřují má úsilí, právě toto oslnění

světla neodvislého chci vrátiti světu. Chci dovoliti zrození zástupu osobností ode všeho oproštěných a zářících a vázaných jedině na Boha.

A tady, dříve než půjdeme dále, mějme na paměti, že jsme stále syny své doby, století i roku. Co to oklik, jste pokoušení říci, co to zatáček, jaké to marné a lživé subtility! Jestliže víra jest upřímná, proč nevyměsti rychleji tyto malicherné přetřesy ducha a smyslů, jichž tuto podávám a dále podati hodlám příklady? Běda, všichni, co nás jest, máme citovost umdlenou a překotnou, osvěcovanou přepínající inteligencí. Prostota (kéž by nám nějakým zázrakem byla vrácena), není ani v naší povaze, ani v našich zálibách. Nic nás nepřipravovalo k stabilitě, a v životě, jaký teď jest, nic ostatně není stabilní. Paříž, vysilující a kosmopolitská, sděluje nám svou jiskřivou horečku; co se týká venkova, ten s menší barvitostí a větší důvěrností a upřímností chvátá za ní, úplně ji napodobuje. Stačí skoro několik desítek jednotlivců, aby ukládali nejlepším země způsobu myšlení a citění. Jen ukvapenost a osobivost zplozují a rozvinují i Littérature, i Feuilles Libres, i Aventure, i l'Oeuf dur, i Philosophies, i la Révolution surréaliste, i l'Esprit — všechny ty cahiers (sešity) často nepřátelské, otevřené v téže žádosti po ryzosti a vzpouře, v nichž většina mladých spisovatelů brousila si svou inteligenci a pěstila své nervy: neboť kde se nalézají mistři Řádu?

Jestliže, dotčen milostí, někdo z těchto mladých překotných a nabažených lidí jest sveden Bohem, jeho obraznost a jeho sensibilita budou se předháněti, aby mu dávali okoušet nejintensivnějších a nejbezprostřednějších slastí zjevení; všechno, co se tak dlouho v něm spolčovalo, aby ho odvracelo od Boha, stane se oporou jeho nové úmluvy. Ale co jest založeno na dojmu, není stabilní. Byť byl tento dojem i vědomě udržován a intellektualisován, na konec se přece jen otupí; tato zápora povolí, uhne; přívaly úzkosti a neuspokojenosti zatopí znova ubohé lidské pole.

Vzroste nesmírná umdlenost, když se uvidí tak daleko cíle, o nichž jsme se domnívali, že se jich dotýkáme. Jaké dětinské a dojemné opovržení zakoušely na začátku tyto nové duše pro ty, kdož nebrali účast na jejich opojení, a nepřipojovali k svým křesťanským povinnostem množství cvičení, bohoslužebných úkonů a slov proselytství. Tyto duše, dotčené spíše v jejich nemocné citovosti než přetvořené v jejich instinktech, pustily se po jakémsi nervovém, křečovitém obrácení na cestu, ke které neměly síly, a božský dojem byl jimi vyčerpán jako všechny jiné dojmy. Častokrát jsem slyšel takovouto úvahu, zamlčenou nebo vyjádřenou:

„Bůh mne zklamal; ti, kdo mne k němu přivedli, mne zklamali. Učili mne, že radosti ty jsou trvalé. Nic jsem neudělal, abych je vyčerpал. Naopak, zřekl jsem se pro Boha lidských zvyklostí, jež mne sice nečinily šťastným, jež mne však zabavovaly, a hle, teď, když jsem krok za krokem potlačil ve svém životě všechno, co Ho uráželo, jsem snad

čistý, ale již nežiju. Jsa zbaven světel shůry, jichž nevidím, a zmítání tady na zemi, s nimiž se již nesnáším, ztravuju se v obludné vyprahlosti. Než abych takhle bránil svůj život, raději se vrátím k starým zvykům, jež mi aspoň dávaly jakýsi stín kvetení, a nebudu za nic zodpověden, neboť jsem byl plný dobré vůle, a vy jste mne nechtěli."

Omyl bolestný, ale pochopitelný; duše, která se utlouká v tomto stavu mučivém a zatemnělém, málokdy se dostane až tam, aby využila zdrojů pravdy, totiž dogmatu a rozumu. Kdo zakládá svou víru v Boha na blahu (štěstí), jež nám dává nebo odpírá, upadá do zvrácenosti subjektivismu. Jediná věc, na níž záleží, jest věděti, zda On jest, a ti, kdo takto přemítají, vědí, že jest. Dětinstvím jest říkati: věřím v Boha předvídavého a dobrotivého, ale v této chvíli se klame a zbavuje mne věcí, jichž opravdu nezbytně potřebuju. Právě tu jest třeba vzbuditi víru, jež nás odděluje od nevěřících, a obrátiti proti nim slovo, jež nám často opakují, aby nás trápili: cesty Boží jsou neproniknutelné.

●

Toto přesvědčení nebrání uvolniti zpola lidské žaly a smutky.

Proč snášíš, abych miloval mládí země, mám-li zůstat cizím tomuto světu? Proč mi činíš srdce citlivým, ponecháváš mi tělo dítěte, abych čelil libeznosti dubna?

Zajisté, dávám přednost věčným říším, jež mi slibuješ, a když mé oči pláčí, nechávám je plakati, a trhají-li mé ruce fialky, nesplétám z nich marné věnce a nemám na

mysli než guirlandy světla, tvořené anděly, květy a včelami nebe.

Není to pravda: nemyslím jen na anděly, a moje rty zapomínají pěti chválu Boha a přítomnost svým oslepujícím paprskem stírá mi věčnost. Jsem dítě země, jež omamuje rozvíjející se jaro a každá žilka se mi zachvívá při pomýšlení navšechnutu krásu. Kráčím dnes po lotrinském pahorku, kde vystupují širokými vlnami vůně mateřídoušky a ožanky, a krok za krokem koupáno v tomto prudkém proudění radosti obrozuje se a cítí se silným moje tělo, na něž jsem zapomínal a jež žilo pod modlitbami.

Ale nikdy moje žádost se nezdržuje dlouho na témže předmětu. Přichází rychle k poznání a poznání věcí pozemských přináší zklamání. Pozoruju u svých nohou vše, co se mi nelíbilo, a vidím, že jest to vše, co mne přiblížilo. Projdu zkušenostmi a obrazy, aniž mne osvobodily od jednoho atomu mého srdce.

Matné spousty bolesti se ve mně pohybují; stačí nečekané slovo, aby je krystalisovalo, a dalo mu cítiti jejich řezavých oštin.

Věřím v život, který bude následovati po rakvích a sví-
cích, ale nemohu si zabrániti, abych necítil svou mladost a abych se nedomníval právě proto, že mám tuto víru, že žádná z lidských vášní, kterou cítím tlouci v tomto těle, nebude slavně uspokojena.

Poznenáhlu se klade jiný problém: uvést totiž umění s vírou a láskou v soulad v jednotlivci. Žítí prostě ve společnosti jest již nesnadno.

Lidé jsou prosti. Jsou úšklebky, nedůtklivosti dosti vlastní umělcům. Ale dav nesoudí nikdy věci jinak než podle znamení; čeká ve všem jen komedii a myslí s dojemnou snadností, že člověk, který neudivuje, není člověk hodný podivu, není znamenitý. Umělec dbalý toho, aby udržel své tajemství a tajemno souhlasností a harmonií, jež se náhle rodí, aby ho vyburcovaly z obyčejných příhod země a nebe, takový umělec bude zneuznán prostředními, ba i soudci dosti jemnými, a zvláště těmi z jejich pairů, kteří vystavují na odiv zálibně své ohvězděné roucho astrologů.

A svět sežírá tolik hodin. Ta neb ona zábava, jež vás maně svedla, aniž jste ji přímo volili, na dlouho rozplaší hudby duše; ústupky, jež zdvořilost ukládá člověku, zasahuje krutě umělce; strhují ho příliš často do všedních poměrů; dávají se mu rady; dělá se, jako by se mu rozumělo, a nepomyslí se, že umělec zcela chápaný byl by bez pochyby umělcem u konce, byl by, jak se říká, „hotov“.

Zachováváje tytéž záliby, cítím, jak po umění vane oživující dech, jehož jsem se nenadál.

Povždy jsem měl hrůzu ze slov, jež prokluzují mezi prsty. Doufal jsem, že napjetím (ducha) udržím je v služebnosti. Tato napjatost zastupuje k dvacátému roku loyálnost a eleganci. Zapomínal jsem na jedno veliké tajemství.

Zcela zaměstnán jedním slovem, potom druhým slovem, nemohl jsem se svou pozorností upoutati na tvářnost stránky, ještě méně pak na tvářnost knihy. Kdybych byl svéhlavě trval na této cestě, byl bych býval zapomněl pohyb, vnitřní teplo, dech; byl bych zdobil drahými kameny mrtvolu. Neuměl jsem pozorovati leč umění; zdá se mi teď, že mám na paměti duši.

Jestliže však myšlenka jest jedna věc, uveřejnění myšlenky jest druhou věcí.

Jest jisté světlé a přísné zachovávání důležitých několika pravidel, od něhož nechci za nic upustiti. Ale čím dál tím více si přiznávám, že denně máme co činiti s objevy nebo výbušnými pozorováními, jež je asi nebezpečno sdělovati — ale snad, v jistých případech, záhubno zamlčeti. Sledovati prstem na pásmu každého dne způsob, jímž jsou utkány například city zbožnosti, nezištnosti, a sta jiných skvoucích květů, jest jedním z úkolů, který přítel duší podniká, ale nepodává všech výsledků bez ostražitosti a bez třesení.

Cítím někdy, jak se ocitám v jakési unavující světlosti (jasnovidnosti). Potom náhle objeví se jakoby oasa nějaká kontradikce, nečekané květenství na stonku přímo vyhánějící. Tuzakouším pocit dosti smíšený ze zklamání a ulehčení.

Jakmile mluvíme o Bohu, nemíváme dosti upřímnosti. Jsme tísněni ustavičným křížením toho, co jest, a toho, co chceme, aby bylo. Vykládáme spíše, co máme mysliti, než to, co myslíme. Odtud tolik knih nudných nebo takových, jež zní falešně. Opravdu, větší hodnotu mají myšlenky prostřední, jen když jsou reelní.

Žádné období mého života nebylo svobodným. Jediná doba, která mi přinesla dojem svobody, byla doba náhlého převratu. Ale dnes mne svírají příkázání, protože jdou proti zvyklostem mé lidské přirozenosti. Utkvělá idea čistoty může ujařmiti stejně jako náruživost smyslnosti. Cítím jho a nesu je špatně, nemám ještě té výlučné lásky, která mění každou služebnost ve vítězství. Ale vím, že pro mne výraz „osvoboditi se“ nemá již smyslu, protože vím, že neexistuju sám sebou vně zákonů Božích, a že kdybych z nich vyšel, pak bych nebyl.

Základem mého života jest jakési ovládané zoufalství, bez ustání obnovované pokusy, abych se sebe strásl nudu, která se nechce dáti ničím uspati, a abych se podřídil nezbytně Bohu, zdroji úžasu a často libého zkonejšení. Ostatek patří k zvykům nebo k úsilí.

Nuda velmi málo romantická, neboť jest studená, průhledná a odůvodněná, anevnuká mi ani krajní radost, ani krajní pýchu, jako poskytovalo spisovatelům devatenáctého století zjištění takového citu. Brátí všechno vážně, nic nebrátí vážně, hle dva příznaky jedné a téže nemoci, líc a rub romantismu, veliká výmluvnost a ironie. Běda, mne slovo, postoj neuspokojí, a nemám toho potěšení svrcho-

vaného uspokojení, jež zakoušejí prostřední před svým neuspokojením. Býti nespokojen nedokazuje žádnou povýšenost. Dokazuje to v jednotlivci jsoucnost jedné z těch propastí, jež běžný život neodkrývá nikdy povrchním pohledům. A jest třeba zápasiti s vědomou nemohoucností, tvářící se jako velikost, která pokouší, opouští, opovrhuje, a nikdy nesestrojuje.

Dřece však ušlechtilé práce možno chápati.

Dosti často se píše deník života srdce; dnes života těla, někdy intelligence. Kromě světců kdo popisuje v člověku život božský, skutečnější než všechny ostatní životy? Jest bohatou kořistí pozorování. Jest na nás, abychom stvořili nějakou novou tradici. Katolík má býti nejjasnovidnější a nejméně bázlivým. Jest prazvláštní viděti, jak u tolika věřících jest spojen kult neslýchaných odvážností jejich víry s malomyslnou uctivostí k lidským zvyklostem. Katolík je novotář a obnovovaný každé minuty, ucho ustavičně otevřené radám milosti, oči ustavičně pátrající po léčkách demonových (z nichž nejobecnější jest zvyk). Katolík nepohyblivý jest omyl přírody, nesnesitelný lidem, nepříjemný Bohu.

Právě proto, že jsem katolík, nemyslím se zbavovati břitkosti a pronikavosti, již se obdivuju u svých kolegů, kteří nejsou katolíky, a trýskající pravdy a svěžesti věcí. Katolík, mějme konečně odvalu si to říci, samojediný může míti hluboké vidění lidské přirozenosti, a v jistých přípa-

dech svatosti chápání úplné. Ale nechť konečně se odváží prozpytovat věci jako katolík. Jaká to u něho pošetilost, jaký nerozum! Má jedinečné prostředky pátrací a výzkumné, uchyluje se jen k pohanským způsobům poznávání; co to za nesmysl připouštět jako nezvratná jenom kritéria ateistů, a když objeví nějaké tajemství, jehož ateista nemůže vidět, zasmušiti se a klopiti zraky, jako by mu bylo hanba. Věří katolík v nadpřirozeno nebo nevěří? Domnívá se, že uvězní celý vesmír Boží v křehkých sítkách svého lidského poznání? Má zjevení a hledá zjevení. Vždyť poesie se ho leká a couvá před ním. Jak vysvětliti hnutí lidského srdce, nevezmou-li se v počet nepředvídané a líbezné zásahy milosti? Přiznejme si určitě: psychologie, která nepojednává o božských zásadách, je psychologie zfalšovaná, protože podává za úplný a definitivní obraz jen částečný. Psychologie, která nepřipouští nadpřirozeno a milost než při velkých příležitostech jako se nekonají průvody leč při slavnostech, při nichž se vyzvání, jest jen ostudou. Všechn normální život jest dlužno vysvětlovati v jeho pravém světle.

Naše generace zdá se volky nevolky postupovati po cestě těchto věčných objevů. Živoucnost katolické Církve jest brzo tajemná, brzo kvetoucí. Zdá se, že se dotýkáme doby, kdy synové katolíků podle jména projeví se jako katolíci opravdoví, ve své podstatě; pohodlný katolicismus slušnostní vymírá; život bujně se otevírá na světlo.

Ah, jaké svůdné kouzlo na nejisté tváři budoucnosti. Analole France se cítil, snad dobrým právem, posledním představitelem kultury, která zhasíná. Tato kultura měla vybraný povrch; měla málo duší, jež ji chápaly po této stránce vkusu; nebylo v ní vše mrtvé, ale živila jen prostřední. Celkem jen stádo osláblo a o trochu více zprašivělo. Tuším však energii a volání této druhé kultury, vidím, jak se pod podivuhodným kvasem vzdouvá a kroutí nejisté těsto budoucnosti, a sem přikláním se svou zálibou a zájmem, svým úsilím a péčí. Ať padne raději jedna forma kultury, než aby trpěla duše úhону. Sdružuju se s těmi, kteří hledají, nikoliv s těmi, kteří se pouštějí hltavě do své kořisti. Odvrhuju a odřikávám se předem všeho, co jest sražené a čeho činnost se již zastavila, všeho, co jest zcela jisté. Budete mne viděti vždy s živými proti mrtvým.

Mohl bych přinést četnější poznámky. Tyto snad stačí, aby naznačily hlavní zdroje radosti nebo otázek. V tuto hodinu jen málo k nim přidám: všechny nesnáze, jež kalí vztahy mezi Bohem a jeho tvorem, rozplývají se v nic v dokonalejším vysvětlení (dojednání se) člověka s Bohem, totiž v modlitbě. Jestliže se nemodlíme, nedivme se žádné nehodě, žádnému neštěstí, žádné překážce. Po výbuších víry bývá už snahou člověka, aby se od ní vzdálil. Nějaký čas budou se ještě dni zdáti skvělými, ale bude jim chyběti něčeho do hloubky. Věčné reality, jichž jsme se dotýkali plnými rukama, sta-

nou se slovy, jejichž smysl se vyprazdňuje. Budeme konati nějaký čas tytéž úkony s toutéž dobrou vůlí, naše podnikání v náboženství bude míti ještě illusi síly, ale postupně nadpřirozený život bude se v nás unavovati; budeme pak vrhati do větru jen zvučná slova, budeme se pokoušeti sdělovati zmizelý plamen, při výplatách naše šeky nebudou kryty.

Ale ať se děje co děje, jsme povinni jen s úctou blížit se k duším takto od Boha zkoušeným. Vybavuje se z našich úvah veliké naučení milosrdenství a lásky. Sliťovnost, uctivost, láska a zvláště potřeba pochopiti, a úsilí, abychom pochopili, a záliba v uklidňování. Jedni i druzí kráčíme v temnotě nebo ve světle, a každý z nás potřebuje nebo vidí mizeti nějakou parcelu božského obzoru, k němuž všichni směřujeme, protože Bůh miluje všechny lidi, všechny k sobě volá, a snad je pozoruje nejupřeněji ve chvíli, kdy se domnívají, že jsou nejvíce opuštěni. V tomto nesmírném a tajemném návratu milionů dítek k jejich domu a k jejich Otci dbejme vždy toho, že jsme všichni haleni do přízně a lásky milionů tvarů, a budme dosti prosti, abychom nekalili a nemátli hru božských přispění v duších našich bratří.

Paříž, 1925—26.

ROBERT HONNERT

Z franč. J. F.

NOVINÁŘSTVÍ KIERKEGAARD A KORSAR

Z části prosloveno dne 14. listopadu 1836

Lidé rozumějí mi tak málo, že ani nerozumějí mým nářkům nad tím, že mi nerozumějí.

1846

— — Co na mne bolestně doléhá, to ostatně není *davovost*, nýbrž to, že *lepší lidé mají na ní tajnou účast*.

— — Posléze jest to kus mé odpovědnosti, zda snad přece nemám podíl na tom, že jsou různí lidé uváděni v čirý zmatek *právě následkem mé důsledné neochvějnosti*. — —

Mému pozorování poskytly poslední dva měsíce velmi bohatou látku. Jest přece jen pravda, že ironie odcloňuje

fenomény, jak stojí psáno v mé dissertaci. *Můj ironický vskok do Korsára* teprve zcela zřetelně ukáže, že *Korsáru* chybí jakákoliv idea. Měření ideí — jest mrtev, byť by získal ještě několik tisíc subskribentů. Chce býti ironickým a ironii ani nerozumí. Celkem vzato, byl by to epigram na moji existenci, řeklo-li by se jedenkrát, že ve stejné době vycházel fušerácký plátek, v němž jsem byl chválen; nikoliv, prr — bylo mu spíláno a on sám si toho žádal — můj ironický vskok do *Korsára* odhaluje proto okolní svět v jeho vlastním rozporu. Šli tam nyní všichni a řekli: *to nic není, kdopak se stará o Korsára atd.* Co se stane; jedná-li tak někdo, jest odsuzován pro lehkomyšlnost; řekne se: *zaslouží si to všechno* (teď jest to tedy to všechno), *poněvadž si to sám nadrobil*; nesmějí se mnou jíti skoro ani po ulici — ze *strachu*, že by se *také octli v Korsáru*. Onen rozpor má ostatně hlubší příčiny; oni totiž, jsouce tak krapet po křesťansku závistiví, si přejí, aby ten list vycházel dále, neboť každý jednotlivý z nich doufá, že nebude napaden. *O tom listě nyní říkají, že jest hoden opovržení a že to nic není; napadenému jednotlivci namlouvají, aby se nepoddával hněvu nebo se bránil replikou, musí tudíž list prospívat.* A obecnstvu

dostane se tak zprvu *dráždila závesti a potom neomaleného potěšení*, že může pásti po postiženém — zda ho to nyní hněte; a *naskytá se mu zde nyní příležitost* lháti o něm: že ho to hněte; že to dovede skryti, ale že ho to přece hněte. Obzvláště tato poslední formulka jest pro pomluvu nejpohodlnější. *A tento fenomén v zemi tak malé jako jest Dánsko, tento fenomén výhradně se uplatňující: to že by nic nebylo! Jak se jen dobře k sobě mají zbabělost a zbídačelost, jsou-li spolu spiaty ubohostí.* A až to tak jednou všechno praskne, nechť se to skutálí na Goldschmidta (vydavatele Korsára); a *jest to zcela totéž obecnstvo* — a svět se tak stal světem řídce vzácným!

Dále mi dotvrzuje moje pozorování s dostátek, že tomu tak jest: *vyjadřuje-li člověk důsledně nějakou ideu, bude obsahovati každá námitka namířená proti němu nějaký údaj o samé osobě mluvčího, jenž takto nemluví o onom, nýbrž o sobě samém.*

* *

— — A nyní mějte list, který všichni čtou a který pro svoje zbídačení získává právo, že smí povídati vše, i *nejpřekroucenější lži* — a to všechno není nic, naopak

*všichni jej čtou; a potom celý ten houf závistivců, kteří pomáhají říkati pravý opak, aby to tímto způsobem zase umenšovali. Vždycky a vždycinky býti předmětem zába-
vy a pozornosti všech lidí. Každý řeznický pomocník si
myslí, že má v důsledků Korsárových návodů skoro prá-
vo mne urážeti; zelení studenti se ušklíbají a žulí a mají
z toho radost, že vynikající osobnost jest trhána; profe-
soři závidějí a sympatisují potají s útoky, rozmazávají
je, ovšem s dodatečnou poznámkou, že to je hanba. Se-
bemenší věc, kterou si usmyslím, .. jest ve lživém překrou-
cení všude vyprávěna; dozví-li se to Korsár, otiskne to
a všechno obyvatelstvo si to přečte. — —*

*— — A tak to jde dále a až jedenkrát zemru, otevrou
se jim oči a budou obdivovati to, co jsem chtěl, leč sou-
časně budou tímtéž způsobem zacházeti s nějakým žijí-
cím vrstevníkem, jenž bude asi právě jediným člověkem
porozuměvším mi. Bože nebeský, kdyby neměl člověk
přece jen ve svém nejskrytějším nitru koutek, kde se dá na
toto všecko zapomenouti, tak naprosto zapomenouti ve
společenství s Tebou, kdož by to vydržel!*

Není-li tu pisatele, nese po mém rozumu vydavatel literární odpovědnost. — — Uprímně řečeno, bolí mne to, že on jakožto vydavatel Korsára *volí vytrvale cestu zbídačení, aby vydělával peníze* — — avšak nebylo vskutku mým přáním, aby se mi dostalo hanebné mzdy tím způsobem, že bych byl zvěčněn *v listě, který propadl zbídačení, který neměl nikdy vycházeti a od něhož si mohu jen přát, aby mi vynadal.* — — Současně jsem doufal, že prospěji tímto krokem ostatním; *oni tomu nechtějí*, nu dobře, budu si i nadále žádati, abych byl peskován, poněvadž to jde k duhu mé ideji a poněvadž chci míti přece nějaký užitek z toho, že takový list vychází. Jest to smutný *pohled na takový zástup bláznů a zbedněnců, kteří se smějí a kteří přec jistě aspoň při této věci nevědí, čemu se smějí.* Jen sám Bůh ví, zda nepřebíjím příliš vysoko své vrstevníky; *moje idea toho vyžaduje; její důsledná správnost mne nevýslovně uspokojuje — nemohu jinak.* Ty lepší, kteří nejsou dialekticky zatíženi a nebo kteří dovedou dosti připouštěti, aby pochopili, že tak jednati musím, ty prosím za odpuštění; *a potom kupředu: nechať jsem tedy vy-peskován!* Ať jest již jakkoliv významná nebo bezvýznamná moje spisovatelská existence, tolik jest jisto, že *jsem*

jediným dánským spisovatelem, jenž jest pro ráz své dialektiky právě tak ustrojen, že to může býti ve prospěch ideje, jestliže vyjde na světlo všeliká lež a zkreslenina a sláťanina a špinavost, jež čtenáře zmatou, dopomohou mu tak k svémocnosti a zabrání jeho přímé odvislosti. Kterémukoliv jinému dánskému spisovateli by naprosto nemohla posloužiti okolnost, že lež a překroucenost najde tisíc čtenářů, zatím co on mluví ke stu. Žádnému dánskému muži by nemohlo posloužiti, že davovost má dokonale rozšířený orgán, v jehož spárech se on ocítne, kdykoliv se zlíbí kterémusi literárnímu mrzákovi. Mně naopak to poslouží pokaždé, kdykoliv mne poctí nějakou nadávkou, což on učiní ještě kolikráte; nemůže mne postrádati a jeho nedostatek síly, aby sloužil dobré věci, projevuje se v jeho nešťastně vzdorné zamilovanosti a v tom, že sám sebe mámí nadávkami, čehož musím ovšem litovali tím více, čím poctivěji jsem to s ním myslil. Na jeho spílání mi naopak nezáleží; dovedu býti nepřítomen. — —

Nuže poslyš, Korsárečku! Buď přece konečně mužem! Trápití muže svoji zamilovaností toť zženštilost; se znamením zhrzené lásky ve tváři dotěrně někomu nadbíhati a pak mu vynadatí toť zženštilost; buď mužem, mlč!

— — Většina řekne, že to jest *ješitnost!* — — Budiž, tím větší jest moje umění. — — Moje tvorba byla maieulická (pomáhala při porodu), moje existence měla smysl pomocný, poněvadž jest kamenem úrazu.

* * *

— — Pokud by byl jiný spisovatel s to udělati tutéž práci — nebyl-li by s to ji vykonati v době pěti až šesti let, nebyl by přece jen s ni. Celý ten podnik stojí zde tudíž značně osamocen netoliko sám sebou, nýbrž i svým štěstím.

Musil jsem pospíchat i z jiného důvodu, *třebaže jsem se držel co nejukázněněji, abych nevynechal nejnepatrnější čárku.* — —

To, čím jsem vlastně sám vyvolal pohoršení, byla moje důslednost. *Byl-li bych býval jen na polovic tak důsledným, byl bych již v této chvíli hojně chápán.* Poslušnost jest však Bohu milejší než beraní tuk: a důslednost jest ideji milejší než *světské uznání žvanilů.*

Že prý hudlařím. Tož vida. Jsem úplně přesvědčen, že *není žádného druhého dánského spisovatele, jenž by*

*tak jako já vážil s nejpozornější pečlivostí i nejnepatrnější slůvko — —. Čtou-li proto lidé ode mne několik stránek, žasnou skoro vždycky nad mým slohem — avšak rozměrnější knihu — jdižiž, což by to bylo možno — ergo: jest to nezbytně hudlařina. Nikoliv, sledujeme-li každou obětí, každou námahou jen jediný cíl, jeden jediný, pak to jest možno. Do jisté míry se mi život může hnusiti, neboť já, jenž miluji jen *jednu jedinou* myšlenku — čím přec člověk může býti, když tomu chce — *já ztělesňuji epigram na ty lidi, neboť jejich úsudek o mne, že skutečně nemohou chápati moji důslednost, jest smutným důkazem toho, v jakých kategoriích, v jaké prostřednosti teče jejich život.**

A přece uspokojovalo to neobyčejně moji duši a moje ironické pozorování, pobíhal-li jsem tak po ulicích a nebyl ničím, zatím co myšlenky a ideje ve mne pracovaly a ukrádal-li jsem Pánu Bohu čas, zatím co jsem byl bezpodmínečně nejpilnějším mezi všemi mladšími; — — poštívají luzu, učně, řeznické pomocníky, školáky a všechno možné. Avšak před takovým publikem se mi nechce vystupovati,

s ním nemám co činiti, jemu chybí onen předpoklad, při němž by se moje ironie řádně vyjímalala a nebo nabyla ideového významu. Bylo to myšleno na lidi, o nichž jsem pro jejich vzdělání musil míti přece jen do jisté míry zato, že dovedou ve mně nalézt něco hlubšího — bylo to myšleno na takové lidi, jež postaviti před záhadný problém znamená již ukojiti svoji ironii; a můj hněv byl usmířen, když jsem viděl, jak nevýhodně mne posuzují. Avšak třída zcela nevzdělaná, školáci a řezničtí pomocníci, nemají ovšem žádných předpokladů, tento terén jest nepotřebný, ironie se zde nemůže uplatniti. — *Jsou to smutné poměry, uvážíme-li, že skutečně jsou listy psány pro školáky* uváděné tak již v útlém mládí ve dvojsmyslný zmatek. Uvedu pouze jeden případ, jenž stačí pro charakteristiku. Týká se husarského poručíka a pobočníka Bardta. Šel se svým synáčkem. Otec zdravil s obvyklou, skoro upřílišněnou pozorností, ustoupil stranou, aby mi uvolnil chodník — nevěděl-li ten hoch, kdo jsem, musil míti dojem, že jsem něčím neobyčejným — *avšak ten hoch mne zřejmě znal, byl čtenářem Korsára*. Jaké to zmatení! Není-liž každému dítěti k velké škodě, vidí-li na jedné straně, jak jest člověk na černě potištěném papíře spořádán tak, že *to téměř vypadá jako přímý po-*

kyn všem školákům, aby ho na ulici vypískali — a na druhé straně jak ho otec zdraví a jak v dánských školních čítankách se čtou úryvky z jeho děl? — —

* *

— — Nedůslednost získává nám úctu, vážnost, peníze atd. — avšak ve smrti pak litujeme, že jsme byli nedůslednými. Jinak jest tomu s důsledností. *Jako ta liška, která vylákala veš na samý koneček svého chvostu a potom ji seřásla* — podobně si počíná důslednost s hloupými lidmi, kteří místo aby se snažili něčemu se od druhého přiučiti a nebo naopak druhého poučiti, neumí nabídnouti nic jiného než peníze, vážnost a velkou hubu. S počátku se ještě zdá, že již poběží s sebou, jakmile je však žene důslednost dále a dále a do hloubky — *odprýsknou*. Byť to bylo i moje poslední slovo, já vím, že jsem pravdiv sám k sobě. Každý, *kdo chce něco pravdivě*, nalezne ve mně vždy svého obdivovatele a nebo, je-li třeba, pomocníka: — avšak tito trougové, tento dav, celý ten chumel mužských a ženských toužících jen prohráti vlastní život a dopomáhati druhým k jeho prohře — *ano, ti již uvidí, co jsem za chlapíka*. Podívejte se jen na toho malého Gold-

schmidta — —. Nebylo v něm tudíž pravdivosti ... neboť jinak — bez zpronevěry na vlastní pravdivosti — byl by měl přitakávat špatnosti a nikoliv tomu, čemu se sám obdivuje proto, poněvadž ono *nemá chuti obdivovati se jemu*.

* * *

Lidé chtějí žvást a nesmysl a klep místo činů; to považují lidé za zajímavé. — —

* * *

— — Avšak tak je to: nejdříve o tom hodinu žvaniti a tropiti si takovým prášením ze mne šašky, potom jíti k obědu a žvaniti o tom nanovo, tomu se říká žiti a budití zájem.

* * *

Tyranství novinové literatury jest *nejbídňější, nejpodlejší ze všech tyranství*; jest to *tyranství žebravé* — tyranství žebráka, jemuž jsme řekli *ne* a jenž neustane hore dole ulicí dotíratí na nás dotud, dokud něco nevymámí. *Mysleme si nějakého vynikajícího spisovatele-polemika, jakého tu ještě nikdy nebylo, a vedle něho nějaké*

noviny: onen musí prohráti, leda že by začal zase sám vydávali nějaký z brusu nový žurnál, leč i v tomto případě prohrává, jelikož klesl ze spisovatele na žurnalistu (což je totéž, jako státi se z filosofa sofistou). Nuže, zápas počíná: onen vynikající polemik zasadí ránu a ani samému žurnalistovi neujde, že tato rána jest smrtelná a rozhodující. Chabý žurnalistův odsek ukáže, jaká do nekonečna zející prázdnota je od sebe dělí. Zatím jest již žurnalista zcela kliden, rozumujef takto: „spisovatel se nemůže stále znovu vraceti k téže věci a proto tedy zarazí — a potom začnu já. Obuji se do toho nyní ve večerníku denně nebo jednou za osm dní; to se již uvidí. Čím více času uplyne, tím více se ta záležitost omíláním zamoťá a obecenstvo pozvolna na onen spisovatelův článek nadobro zapomene; to znamená, že jsem vyhrál. Spisovatel nemůže najednou zase tak rychle vyrukovati s novým článkem o téže věci a proto ho mám ve své moci.“ Takovým způsobem se chovají všichni ti to vrtáci, vysloužilí korouhevníci, šlejiři a nedostudovaní studenti. Vtip jest v tom, že každý žurnalista brán sám o sobě píše vždy ve svém listě s ohromnou důležitostí, jakmile se však mezi sebou nepohodnou, nepřiznají jeden druhému cti a schopností

ani za zlámanou grešli — a proč? Ovšemže proto, že žurnalisté sami mezi sebou nejlépe vědí, jaké kapacity se skrývají za „objemným zadkem“ obecnstva, veřejného mínění atd.

1847

Ve vztahu k jakémukoliv oboru, k jakémukoliv předmětu, jsou povždy menšina, několik málo lidí, několik jednotlivců vědoucími, massa jest nevědoucí. To jest pravda nad slunce jasnější, neboť jinak by platil závěr, že každý člověk všecko ví. Zrovna proto, že tomu tak není, zrovna proto má nebo aspoň má míti každý člověk nějaký svůj předmět, ať již velký nebo malý, ať spleťitý a obtížný nebo méně obtížný, o němž něco ví, takže sám jest učitelem a ostatní massa, většina — učeníkem, a tak máme my všichni, má jeden — každý z nás svůj předmět. — Leč jakpak si počíná tisk, noviny? Ty povídají o všem, o čem povídají (předmět jest lhostejný; politika, kritika atd.), tak jakoby vědoucí byla pořáde massa, většina. Hle, proč jest *tisk nejškodlivějším sofismaťem*, jenž se kdy vylihl. *Naří-*

ká se, že se občas objeví v některém listě ojedinělý nepravdivý článek — ach, toť maličkost; nikolivěk, forma tohoto zpravodajství jest falešná ve své čiré podstatě. — Ve starověku se lichotilo masse čistě smyslově penězi a chlebem a hrami — tisk se zalichotil duchovně středním vrstvám. — Potřebujeme pythagorejského mlčení. — Mnohem více by bylo zapotřebí spolků střídmosti bojujících proti četbě novin, než proti pití kořalky. — Jaká směšnost, chce-li býti „Vlast“ aristokratickou jsouc žurnálem. Nikoliv, přejí-li si vydavatelé býti aristokraty, musí nechati ten list zajíti. Býti aristokratem mezi žurnalisty jest totéž jako býti aristokratem mezi lazarony.

* *

Vláda nemůže zakázati přirozené síly, jež jsou lidským majetkem, může však zakázati nošení pušky, poněvadž to jest nad síly a více než lidské. Stejně nemůže vláda zakázati sdílení slova, jestiž ono darem božím, mohla by však klidně zakázati denní tisk, poněvadž jest příliš úžasným sdílecím prostředkem. Mohlo by se dovoliti, aby se v denním tisku otiskovaly inseráty, nikterak však rozpravy,

Božím úmyslem vlastně bylo, aby člověk hovořil se svým sousedem a nanejvýše snad s několika sousedy. Větším člověk není. V každé generaci žije jen několik málo lidí tak nadaných a tak vyzrálých, aby stálo za poslech, použijí-li tak úžasného sdilecího prostředku jako jest tisk. *Ale že málem každý a zvláště všichni vrtáci používají takového sdilecího prostředku — jaká to neúměrnost!*

* * *

— — Celá Evropa pracuje k demoralisaci — avšak v Kodani jsou poměry tak malé, že moje pozorování a výpočty je mohou plně zvládnouti. *To však bude na výsost zajímavé.* Jsem podoben lékaři, jenž má k volnému použití dokonalý preparát, nikoliv však tak veliký, aby jej nemohl mžikem přehlédnouti.

* * *

Ten, jenž stál v průmysku thermopylském a padl, neza-
ujal správnější posice než já ve svém průmysku, ve své
soulěsce; v kategorii individuálnosti, skrze niž musí čas
projíti; neboť právě tehdy, když překročí moji mrtvolu,
zvítězím — čemuž u onoho tak nebylo.

— — Jakožto spisovatel měl jsem obecnstvo jaksi za svého důvěrníka. Pokud však jde o můj vztah vůči obecnstvu, tu musím opět učiniti svým důvěrníkem svět budoucna. Tytéž lidi, kteří mají sto chuti se člověku vysmáli, si nemohu přece dobře zvoliti za důvěrníky.

• • •

Jest to odporné, *jak se Dánové mezi sebou zneuctívají* a jak se horlivě mezi sebou vynasnažují, *aby se sousední národové stali svědky naší hanby.*

• • •

— — na prstech umí vypočítati — *co to jest svobodný stát*, celý ten úkol, který jest každému znám — —

Jest víře nepodobno, *jaký jest rozdíl mezi tím drzým Goldschmidtem, skrytým za zástěnou privilegovaného zbidačení a tím zakřiknutým Goldschmidečkem.* Připadá nám to, jakobychom viděli popotahovali si límec člověka, který si ve všech *tančárnách* a puťkách hrál ve vznešené společnosti na velkého pána. (Tak jako řekne matka dítěti, jež se chovalo nezpůsobně a zase se stalo způsobným: ale vždyť já tě ani nepoznávám.)

Leč panu Goldschmidtovi se dostane pomoci. Hlavní věci jsou asi jeho styky ... Těš se Dánsko. — — Jen když nám zůstane Goldschmidt ... Nechfsi, ať se rozhodne nedostaviti se osobně,) ať se dá zastupovati jak jest zvykem (jako králové ministry), on ovšem nějakým nastrčeným redaktorem. — V tom případě nám on zůstane a bude nám zpomoženo díky jeho výtečným stykům ... díky jeho přátelům z Německa ... Ano, bude nám zpomoženo — nechfsi jsou tito přátelé třebaš pekelnou cháskou podobnou oné, s kterou se setkal při svém putování Gert Vestfálec: kloboučnický tovaryš, obří pacholek, kat, s nímž pil na bratrství...*

* *

1848

— — Hle takovéto jest neštěstí dopadnuvší na Dánsko — či takovýto jest trest postihn timer Dánsko: národ bez pravé bázně boží, *národ, kterému jen městský klep*

*) Toto se samozřejmě nevztahuje na soudní síň, nýbrž na jednu evropskou konferenci v Neuchatelu ve Švýcařích (kamž se našinec již naprosto nedostane.)

nahrazuje národní vědomí, národ, který zbožňuje nebytí, národ, v němž školáci jsou soudci, národ, v němž jest úzko těm, kdož patří na místa vůdcovská a kde ukazují drzé čelo ti, kteří by měli poslouchati, národ, který může každého dne podati nový důkaz, že není v zemi veřejné mravnosti — národ, který musí býti zachráněn buďto nějakým tyranem anebo několika mučenníky.

Jaké to bláznovství: gardový kapitán pronese na příklad urážlivé slovo... tisk to ztepe. Že však bylo v nejstrašnější míře zneužito tisku k hotové tyranii, to denní tisk ztepati nesmí, o tom se nemá věděti, to není nic. Takto chybí celému pozemskému bytí jen maličko, aby se změnilo v blázinec. Avšak v tom to vězí: tisk jest zbabělým proti tisku právě proto, že se zde skrývá nebezpečí.

Goldschmidt se stane nakonec ještě ministrem. Začal docela správně tím, že pocítil opovržení k sobě samému; může to tak dotáhnouti ještě daleko v dnešní době příliš zmítané vlnami davových hnutí, než aby se dalo po-

střehnouti, jak mění jednotlivec sedmnáctkrátě firmu; *po-
hrdá-li aspoň sám sebou, takže se mu nitro nevzpěčuje,
je na dobré cestě.*

* *

— — *nenesu na tom viny, že jest celá země hořovým
blázincem. Sám dovedu s jednotlivým člověkem žertem
vtipkovati o svých tenkých nohách — troufá-li si to však
luza, onen čistě zvířecí živel člověčský, kamarádi z mokré
čtvrťi, klepavé báby, školáci . . . , kteří mne den co den
trýzní, pak to jest podlé a bezcharakterní chování náro-
da k muži, jenž má skutečné zásluhy o svůj národ. —
Nejnudnější při tom jest, že jsem jediným člověkem, jenž
jest zbaven práva žertovati; za takových okolností totiž ne-
mohu a nechci žertovati, třebaže tak často prahnu, abych
smíchem pookřál. Ach, jak zvláštní, že v malém národě
nesporně nejbystřejší vtipný jest jediným člověkem, kte-
rý nevtipkuje — zato však vtipkuje a ironisuje luza a
všichni blázni.*

* *

Myslím si, že jsem napsal věci, které by měly hnouti
kamenem — a zatím vyvolaly pouze posměch a závist
vrstevníků.

— — Jakožto spisovatel jsem geniem poněkud zvláštního druhu — nic více a nic méně — —. Neobvyklé jest to — chce-li to již mocí mermo někdo věděti — že mám a měl jsem právě tolik fantasie jako dialektiky či naopak, při čemž se mé myšlení pohybuje podstatně v přítomnosti.

Že jest denní tisk jednou formou zla, o tom jsem byl přesvědčen již dávno. Ale ty vyhlídky! A nyní jsme naopak dospěli tak daleko, že revoluční vlády zakazují tisk samy. Hle, tak dostaneme zálsuk na spisovatelství, neboť můžeme nyní předem znamenati příchod doby, kdy bude pochopeno to, co se patří říci o denním tisku.

Nezbytně přijde doba, kdy se do základů změní názory na novinářský tisk a představy o něm; dosud však tento objev lidem přespříliš imponuje. Lidé si musí nejdříve více zvyknouti se dívat, jak jest tisku zneužíváno, aby mohli docela klidně začíti s rozvrhováním poměru ztrát a zisků, jež tento vynález lidem přinesl. Ve vyšších společenských kruzích nechybí již mnoho k poznání, že novi-

nářský tisk přináší nepoměrně více neštěstí než užítku.

— — Kletba denního tisku spočívá vůbec v tom, že jest tak naveskrz vypočítaně zařízen na nadouvání důležitosti okamžiku do rozměrů stokrát a tisíckrát větších. Avšak každá mravní výchova záleží především v tom, že nekojí okamžitostmi.

Jako znehybněla Čína na určitém vývojovém stupni, tak znehybní také Evropa ve znamení tisku, zastaví se, aby výstražně připomínala, že zde byl učiněn objev, který ji posléze udolal.

Jak strašlivý nepoměr! Písmo praví, že člověk složí na věčnosti účet z každého nemístně pronešeného slova — a jest tedy *naší poslední útěchou*, že *budeme mítí aspoň na věčnosti svatý pokoj od novin.*

1849

(Týká se Goldschmidta, jenž nejprve jeho díla obdivoval a potom ho ostouzel pro jeden jeho článek namířený proti Korsárovi:)

— — Jedno orientální přísloví praví: kdo tutéž věc
napřed chválí a potom haní, lže dvakrát. — —

*

— — Starověk se obveseloval tím, že nechal zápasiti
lidi s dravými zvířaty, ničemnost naší doby jest však ra-
finovanější. *Leč oběti padají vskrytu a vskrytu jsou pro-
lévány slzy ženami (manželkami, dcerami štvanců), za-
tím co plesá úškleb a počet odběratelů stoupá.* Oběti
ustoupily stranou a umřely — a žádná nebyla řádně v po-
zoru, neboť trpitelé se samozřejmě všemožně postarali,
aby se mohli skrýti; ženy ztajily svoje slzy. *Tu jsem přinesl
v oběť sebe. Troufal jsem si věřiti, že jsem na Dánsko
poněkud velikým, než aby se dalo tak lehce přenéstí přes
srdce, jakým způsobem přijdu o život. Jenom mrtvý muž
může zameziti a pomstíti takovou ničemnost, již zavinila
více méně celá země. Avšak budete pomstěni vy všichni,
kdož jste trpěli! A cítím se nevýslovně uspokojen, já,
jenž jsa jinak ražen, jsem objevil pro dny svého žití poslání,
které se úplně shoduje se všemi předpoklady mého
života. Pro žijící současníky to bylo velmi pohodlné, ne-
chali-li mne činiti zlu přítrž a přijali-li v podobě všech*

mých obětí záruku, že se budou přece jen P. L. Möller a Goldschmidt chovati klidně — *ukájelíť tak rázem svoji zášť, vidouce, že jsem musil vytrpěti vše, co mi bylo vytrpěti, zášť vybičovanou ještě ctihodnými pány prohlásivšími mne za blázna, poněvadž se mi zachtělo vydati se něčemu takovému napospas. Odplata přijde. — —*

Poněvadž jest tisk spoluúčasten, stává se zlo strašlivou mocí. Že může samojediný člověk přiměti každý den nebo každý týden v jediném okamžení 40.000 nebo 50.000 lidí, aby stejně mluvili a mysli — toť děsné. A vinníka není možno nikdy osobně polapiti; a ty tisíce, které proti člověku štvě, jsou v jistém smyslu nevinny.

Běda, běda, běda dennímu tisku! Kdyby dnes přišel Kristus na svět, na mou duši že by si nevzal na mušku velkněze — nýbrž žurnalisty.

Jest psáno pro „dav“, který se v ničem nevyzná a jest psáno těmi — kteří se vyznají v psaní pro „dav“.

Nejpustější odpadnutí pokolení od Boha jest vyjádřeno v „žurnalistovi“. To jest onen bohaprázdňý pokus, jak učiniti z abstrakta absolutní moc; a anonymita toť vyvrcholení triumfu lži.

Kdybych byl otcem a měl dceru, která byla svedena, nezoufal bych nad ní; doufal bych v její záchranu. Kdybych však měl syna, který by se stal žurnalistou a zůstal jím po celých pět let, vzdal bych se jeho záchrany. Možná že bych v daném případě pochybil, možná že by byla zrovna ta dcera ztracenou a ten syn synem znovunalezeným, avšak z hlediska ideje jest můj názor správný: sloužiti politice za pomoci denního tisku, to jest nad lidské síly. Kdopak si smí umývati ruce, že nepoužil jedenkrát a snad mnohokrát drobné lži; avšak používati drobné lži denně — dáti ji tisknouti a vrhati ji tak mezi tisíce a statisíce — toť strašné. Trneme nad surovostí, s jakou se řezník ohání nožem; ach, jaké jest to jen nekonečně malé nic proti děsné lehkomyšlnosti a hrubosti, s jakou žurnalista ohánějíci se nepravdou zpracovává — pokud se dá — celou zemi.

•

Měl-li bych napsali *tiskový zákon*, vím dobře, co bych učinil. *Co setýče denního tisku, přisuzuji bezpodmínečně značný díl odpovědnosti odběratelům. Odběratel jest spoluvinnen velmi podstatně.* — Ptáme-li se při *krádeži*, kdo se jí dopustil, hledá soud vinníka a ten jest potrestán. V tomto případě jest naprosto v pořádku, že jest trestán jen samojediný pachatel, poněvadž celý čin byl spáchán výhradně jím samým. Avšak — v čemže spočívá v případě *zločinů tiskových* nebezpečí pro společenský celek? *Najmě v rozšířenosti. A přece bylo v této oblasti uznáno (toho šílenství!) za správné trestati jen co možná nejméně, dokonce jen nastrčeného redaktora, který neškrábl pérem.*

Nikoliv, tkví-li nebezpečí tohoto zločinu v rozšířenosti, *pak jest spoluvinnen také odběratel.*

Především by se nesměla trpěti anonymní nebo falešná subskribce. *Jména odběratelů každého listu by se musila veřejně oznámiti co nejpřesněji v tisku a redaktor by byl pod trestem vysoké peněžitě pokuty zavázán ručiti za správnost.*

Podobně *by musili býti peněžitě pokutováni odběratelé současně s pisatelem. Zločin nezáleží natolik v tom,*

že Petr Madsen řekne nějakou lež a že ji dá vytisknouti, nýbrž ten zločin záleží v tom — či lépe: jest úměrný rozšíření tiskoviny: jest tudíž úměrný počtu odběratelů. *Ergo: čím více odběratelů, tím větší peněžitá pokuta.* Avšak nebudu to zde dále rozváděti; jisto ale je, že myšlenka je tu dobrá: totiž, že se *tiskový zločin liší ode všech ostatních zločinů tím, že rozšířenost jest vlastně zločinem a že tato okolnost musí přetvořiti celé tiskové zákonodárství.*

1846

Pojem literárního zbídačení se dá vymeziti těmito predikáty: postrádá ideového oprávnění i když jeví jakýsi talent, nemá životního názoru, jest zbabělé, otrocké, drzé, lačné peněz; a proto se pro ně podstatně sluší, aby bylo anonymní. Přemýšlíme-li k vůli srovnání a aby rozdíl lépe vynikl o rozkladu Řecka a o Aristofanových komediích, stojí před námi Aristofanes jako plnomocný držitel ideje vyznamenávající se geniem a vznešený osobní odvahou. Zpodobnění demagoga Kleona a převzítí ve hře sám jeho úlohu, poněvadž se toho žádný herec neodvážil

— k tomu patřilo opravdu kus odvahy. Avšak jako stejně málo mohl starověk vůbec dospět až k abstrakci moderního rozkladu, stejně málo má — dokonce i v období své zkázy — jakoukoliv podobnost s oním druhem *zbabělé ubohosti, již napomáhá anonymita*. Sokrates sice praví ve své Apologii, že *jeho skuteční žalobci, ti, kteří na něho žalují již po dlouhá léta, jsou podobni stínům, jichž se nemůže nikdo zmocnit*, leč by i mělo pouliční klepaření a žvanění muže s mužem podobu stínů, vzalo přece jen do jisté míry původ ve skutečných lidech, avšak *pomocí anonymity může samotný člověk vyčarovati celou hordu stínů*.

1850

— — Jest to nesrovnatelný pocit, posloucháme-li, jak žurnalisté skučí, že *denní tisk jest bez anonymity nemožný. Opravdu, skvěle se přiznávají jakými jsou lumpy*; a s druhé strany, točí-li se všecko kolem anonymity, jest tím více důležité, aby byla pokud možno znemožněna.

Tisk se však hájí také ještě tvrzením, že to jest nepraktické a že se to nedá provést — a žurnalisté jásají. *Mysleme*

si, že by zloději přišli na nový způsob vykrádání, který by znemožňoval odhalení pachatele: jaká radost v národě zlodějů! A jaká radost mezi žurnalisty, že jest to domněle nemožno. Žurnalista se pranic nestará, zda jest pravdou, že anonymita jest jedním z největších morálních zel; on si prostě řekne: bohudík jest nemožno anonymitu vyplniti. Ach, ze všech zhoubců lidského pokolení nejohavnějšími jste vy, žurnalisté! Ach, ze všech tyranů nejhnusnějšími jste vy, žurnalisté, vy, kteří tyranisujete zbabělým strachem z člověka.

Ostatně by se mohli žurnalisté přece mýlití, možná, že se dá ještě něco dělati.

Úplné zveřejnění činí „vládnutí“ absolutně nemožným. Vždyť smysl každé „vlády“ spočívá v tom, že se najde několik jednotlivců, kteří mají širší rozhled a kteří právě proto, že vidí o tolik dále, jsou schopni býti lodivody; avšak úplné zveřejnění se opírá o názor, že mají „vládnouti“ všichni.

Že tomu tak jest, nepochopil též nikdo více než denní tisk; neboť žádná mocnost, jde-li o vnitřní ústroj celé je-

ji organisace, *si nepotrpí tolik na utajování svých spolupracovníků, svých skutečných úmyslů atd., jako právě denní tisk, jenž pak bez oddechu křičí, že „vláda“ má býti veřejná.* Zcela správně; stanovisko tisku totiž jest, že chce míti „vládu“ tu tam a dostatí se tak k vládě sám; a proto si také patentoval pro sebe tajnostkářství, jehož jest potřeba k — vládnutí.

1851

V jednom starším denníku naleznete repliku napovídající poeticky, že já, ačkoliv nestůňu na krvežíznivost, *bych dozajista dovedl dáti postříletí žurnalisty.*)*

Ano, běsněte, vyvolejte proti mně povstání, abych byl pokud možno ubit k smrti. Co je mi po tom. Avšak nekonečně mne kruší vědomí, že padám rukama žurnalistů. Ano, jakkoliv přijímám křesťanskou nauku, že vstaneme

*) Viz tato slova citovaná častěji ve Fackel:

Bůh na nebesích ví: krvežíznivost jest cizí mé duši a představu o odpovědnosti před Bohem, myslím, že také mám strašlivě vyvinutou: ale přece jen, přece jen bych chtěl ve jménu Boha převzít odpovědnost za povel k palbě, jen kdybych se dříve co nejúzkostlivěji a nejsvědomitěji ujistil, že nestojí před hlavními pušk žádný jiný člověk, ba ani žádný jiný živoucí tvor nežli — žurnalisté!

z mrtvých s těly oslavenými — ano, jakkoliv v to věřím, *chci prositi Boha, zda si přece jen smím na svém oslaveném těle ponechat malou jizvu jako úpomínku, že to byli žurnalisté, jejichž rukama jsem padl.*

1853

— — Opravdu, *kdyby byl denní tisk povinnen vyvěšovati jako ostatní řemeslníci nad krámem firmu, musilo by na ní státi: zde se snadno a rychle demoralisují lidé podle zaručeně největší míry a za nejnižší ceny.*

1854

— — Válka již lidmi ani nehne, trampoty rodné země rovněž ne; proti všemu podobnému jsou bezduše vyzbrojeni svojí duchaprázdností.

•

— — Přídavné jméno „křesfanský“ jest směšné, je-li ho použito ve spojitosti s Dánskem. — —

•

— — a pak to dánské čtenářstvo! A jest to přece tak pravdivé, co se přihodilo, jest to tak pravdivé, tak příznačné,

že se současná doba obírá podstatně mým oděvem, totiž tím, čemu na mně nejlépe rozumí. — —

*

Tito lidé se jmenují *podle „dne“* (žurnalisté) Myslím, že by se *spíše* měli jmenovati *podle noci*. Proto navrhuji, protože jest žurnalista také slovo cizí, aby sluli „*noční hovínkáři, cech nočních hovínkářů*“. Zdá se mi, že se toto slovo *ani tak příliš nehodí na ony čističe záchodků*, kteří jsou jím nazýváni. Žurnalisté jsou však opravdu „*nočními hovínkáři*“, oni *neodvážejí za noci svinstvo, což jest nejen zaměstnání poctivé, nýbrž i užitečné*; nikoliv, oni *svinstvo za bílého dne přivážejí*, či ještě lépe: oni *navážejí na lidi „noc“, temnotu, zmatek, zkrátka a dobře — jsou to — noční hovínkáři*.

*

Můj život jest ohromně přetížen: cítím se tak cizím, tak odlišným ode všeho, co lidi všeobecně zaměstnává. Nej-různějším způsobem uznamenávám den ze dne skoro při každém kroku svoji nerovnost. Zatím co jsem neustále obklopen zvědavostí a stále podoben cizinci *hned hodnému závistí, hned pošklebovanému, hned obdivovanému*,

hned dravčímihledy očumovanému, zkouší se všecko, všecinko, aby se jak jen možno zabránilo, bych nebyl sám sebou a aby se jak jen možno zabránilo každému člověku, by nebyl vůči mně sám sebou. V každém ohledu se se mnou vlastně zachází nikoliv jako s osobou, nýbrž, an jsem přerůzně chápán, jako s jakýmsi zajímavým předmětem, jako s čímśi, o čem se dá tlachati. Kdybych řekl obuvníkovi: Moje noha jest slabá, nepodíval byste se, zda by se tomu nedalo vhodnou formou střevíce odpomoci?, tu bych se vsadil, že to, čím se vlastně švec zanáší, jest, aby ihned, jakmile se vrátí ke své rodině vyprávěl: Dr. Kierkegaard má slabou nohu. A pak to tak může jíti třeba dále, snad to přijde do novin — — jako se stal ostatně můj oděv kořistí novinářského zpravodajství, a tak se mi smí konečně každý kolemjdoucí divati na nohy a zapomínali ustoupiti mi s cesty, ač na ni také platím, a to vše jenom proto, že chce viděti na moje nohy. Toho mohu dosáhnouti, střevíce však nedostanu nikdy podle své chuti. — —

•

Obecenstvo jest mocností nejpodlejší povahy, *mocností podobnou štěnicím nebo smradu, majícím povždy tu*

výhodu, že zbavují postiženého chudáka pathosu. Jak ohavná to žízeň krve, žízni-li se po krvi člověka, ne jako žízni lev, tygr — nikoliv, leč jako žízni veš nebo celý regiment vší! Nejohavnější ze všech možných tyranií toť tyranie vší; a nejohavnějším ze všech chlemtačů tyranových chrchlů tos ty, plazící se sluho tyranův, sluho vší: ty, „žurnalista“!

*

— — *Žurnalista sesměšňuje lidi dvojmo. Za prvé tím způsobem, že jim nahučí, jak jest nutno míti nějaké mínění — a snad nejsměšnějším obrázkem při tom jest takový nešťastný počestný občanosta, jenž by mohlo býti docela hej a jenž žurnalista namlouvá, že jest třeba, aby měl nějaké mínění. A za druhé tím způsobem, že jim poté sám propůjčuje mínění, kterým — byť křehkým jako bublina — se oni odívají a nosí je jako nějaký předmět potřeby.*

*

— — *Jaká ironie, že se může člověk právě řečí zdegradovati pod úroveň němeého tvora — neboť camral jest skutečně nižší odrůdou než nemá tvář.*

*

Za tři věci děkuji Bohu:

1. že mi žádný živoucí tvor nevděčí za svoje bytí.
2. že zabránil, abych se nestal bezmyšlenkovitě farářem, takovým farářem, jací se dnes u nás doma vyrábějí k hanbě křesťanství.
3. že jsem se dobrovolně vystavil Korsárovu spílání.

1849

Davovost zvítězila v Kodani, částečně i v Dánsku; všichni ti, kdož měli instančně zasáhnouti, žurnalisté, ba dokonce policie, zoufali rkouce, že se zde nedá nic dělati a davovost ovšem nabývala rozměrů, triumfovala. Přece se však neustále říkalo, ale jen ve formě přání, jako pium desiderium; to přece nelze trpěti, zde se musí něco státi.

Otázkou nyní bylo, zda by se nenalezl v zemi nějaký mladší, vážnosti se těšící muž — neboť starší člověk není za takových okolností nic platný, řekneť se ihned, že již sestárl a že nerozumí nové době — nějaký vážený mladík, který by měl odvahu něco podniknouti.

Vyskytl se jeden takový... a zrovna zbožňovaný da-

vovou nuzotou, kteráž by se bývala vypořádala nejraději chytře po přátelsku. — — Co měl vlastně dělati, jaký byl jeho úkol? Aby dovedl několika málo slovy celou tu záležitost tak převrátiti vzhůru nohama, že by se mu dokonce poštěstilo zaimponovati vydavatelům.

To se mu poštěstilo. Historickým faktem je: Goldschmidt pozbyl jistoty, šel; P. L. Möller vyploval zatím se svým jménem nanejvýše rozpačitě a sklonil hřbet, později šel také. *Korsár byl ztracen, nenabyl — určitým způsobem vzato — „již nikdy vědomí“.*

Otázkou nyní bylo: *jak draze bude musiti onen nezištný zaplatiti tento krok; neboť bylo v pořádku, že to má něco státi.* Zde se naskytla úloha pro vrstevníky, kteří se obírají určováním úsudku vzdělanějších tříd (*žurnalisté lepšího zrna*). *Jejich úkolem bylo, aby ten krok podpořovali, a aby ukázali, že byl nezištný. Bylo to to jediné, co se dalo ještě dělati, bylo to téměř heroické.*

Všichni mlčeli. — —

V PRALESE. LEV: „PRYČ ODTUD, JDE SEM ČLOVĚK!“

MOIŠE NADIR

Nadání Moíše Nadira je význačné pro tvůrčí vývoj mladé židovské literatury. Dilo tohoto spisovatele, příslého z haličské vesnice do New Yorku, jest celé složeno z jemných odstínů a literárních vzpomínek. V něm máme humoristu v plném rozpětí, nejvyspělejší květ židovské verby, sarkasmu a smíchu.

Již v mládí píše tento bůh smíchu knihu, již učení oceňují a neučení s radostí čtou.

Poznáváme, že první umělci židovské literatury stavěli na racionalistických poučkách a že spisy 19. století byla buď díla didaktická, určená k tomu, aby usměrňovala les rescapés tisíciletého fanatismu, nebo romantické vyprávění vyvolávající bezprostřední minulost hasidistické atmosféry, toho

mystického hnutí, jež dosáhlo největšího rozmachu v osmnáctém století, když byla nadšeným podkuřovačům zjevena velikost Baal-Chema, proslulého mistra. Vážnost doby udusila v zárodku každý úsměv, a rozvíjení tohoto vzácného květu bylo tím oddáleno.

Židovští čtenáři jsou syny přísných talmudistů, úsporných sofistů a dokonalých analytiků. Čísti jim znamenalo studovati, prohlubovati, hledati, pod drsným povrchem se měl najíti ztajený, záhadný, těžce dostupný smysl. Mnozí autoři z konce minulého století pochopili výborně tento duševní stav svých čtenářů a psali proto obrazné novely, při nichž bylo možno hledati nejlepší výklad téměř nekonečně.

„Pentateuch,“ praví mnoho židovských doktorů, „se nikdy nesmí vykládati podle svého povrchního smyslu.“ Jak by byl mohl Bůh zcela prostě bavit národ Israelský takovými hrubostmi! *To* je nemožné! soudí. Celá myšlenka prý nemohla býti podána ve své nahotě. Nejen že by urážela smysly, nýbrž ani by jí rozuměno nebylo. Plášť, kterým

se zakrývají božské myšlenky, má býti odhrnut všemi, kteří směřují až k jádru věci...

A humor tak zdomácnělý v Ghetu, židovská, tak dovedná úskočnost, živost ducha, pohotovost, smělost, výsměšná verva a ta židovská zvláštnost zesměšňovati sebe sama, všechny tyto význačné prvky byly z literatury Gheta vypovězeny.

Jedni vybízeli k humanismu, tepali židovství krčící se do chorobné stoky neplodné tradice. Řečnilo a kázalo se o překot, aby se zvýšila intelektuální úroveň nevzdělaných mas, a volalo se k nim, aby setřásly jho panovačné Synagogy.

Jiní popisovali chmurným perem všecku tu šedivost židovského života v Ghetu.

Tito i oni působili na duši lidu, povzbuzující jej, aby se emancipoval a aby se chápal práce prospěšné lidské společnosti. Ale z celé té veliké hromady děl nezbude brzy víc, než kupa nečasových knih, vhodných právě jen k tomu, aby byly doku-

menty literárním historikům. Je to jen příležitostná literatura, pozbývající významu zároveň s dny, jež ji vzbudily.

Ale přišel Šalom Aleichem, mistr židovského smíchu. Ten vyřkl výzvu, jež zazněla do všech židovských zákoutí. Lékař praví, že smích je znamením dobrého zdraví! Šalom Aleichem především napsal rozkošný román romaneskní: Stempiniň. A třebaže jeho úspěch byl bouřlivý, Šalom Aleichem se dal do práce, potřev v knize, jež zůstala slavnou, autora více než sto románů, miláčka prostých čtenářů. Zemřev roku 1916, nedosáhnuv ani šedesátky, zanechal více než 30 svazků, hodných nejlepšího Twaina.

Moiše Nadir se směje vybraněji; usmívá se spíš. Hraje si podivuhodně s jazykem, který dokonale ovládá, se svým námětem, se sebou samým, a každá stránka jeho díla je kusem skvělé prosy, jiskřící vervou, subtilní, rafinovaného a vzácného humoru. Je zřejmě zpřízněn s de la Fouchardièrem.

Stejně jako tento rozebírá Nadir každodenní činy a gesta našeho činného lidství. Z jediného slova se mu rodí celé symfonie komických dojmů, a čtenář zachvacován neodolatelným smíchem. Dovede báječně vyprávěti anekdoty; celé jeho dílo — šest svazků — je jenom řadou anekdot, přepsaných jistou a dokonale obratnou rukou.

Je horlivým spolupracovníkem humoristického týdeníku *Kundes* — Gavroche¹⁾ — který jenom jemu děkuje za své nepřestávající úspěchy. Tento okouzlující vyprávěč dovede se každým týdnem úžasně obnovovati. A jeho ironické špičky, jeho skvělé nápady mi často připomínají Vídeňáka Saphira. Nadir píše krátké povídky, jež jsou dlouhými dramaty palčivé pravdivosti a ostré kresby. Ale cítíte, že za oponou stojí neumlčitelný smíšek, rozplývající se ve své veselosti blahem... Svět je mu komedií, ukazuje čtenáři tisíce jejích scén, a řehtá se při tom ve svém dětsky nevinném gaminství.

*

¹⁾ Uličník.

Jeho vyprávění, kratičká jako blesk a jako blesk účinná, budí u čtenáře hluboký dojem. Dvěma škrty tužkou vám vyklidí scénu a obratem ruky postaví jasně svou figurku; a nedbá při tom ničeho a nikoho!

Ať napodobí nenapodobitelný žargon haličských židů, ať vypravuje příhodu chudasa z Gheta před okénkem banky, kde po prvé ukládá své úspory, nebo ať se baví člověkem praktickým, který, aby si spravil hodinky, vydá všechny své peníze za hodinářské náčiní a myslí, že tím ušetřil... všude se Moise Nadir projevuje jako nejpronikavější, nejsubtilnější a nejrafinovanější smíšek, jakého kdy zrodila židovská literatura.

Ještě k úplnějšímu pochopení intelektuální výše Moise Nadira stačí pročísti svazek, v němž jsou sebrány jeho literární kritiky. Tam se pozná ještě rychleji než v jeho humoristických drobných črtách, že Nadir je spisovatel velikého nadání, že má rozsáhlou znalost řeči a vzdělání a že v něm máme pozoruhodného kritického ducha, soudného a smělého zároveň.

Překládati ho do kterékoli řeči by bylo svato-
krádeží! Nadir je tak nepostižitelný ve svých slov-
ních hříčkách; jeho variace jsou tak četné a přece
jedny dokonalejší druhých! Kdykoliv uchopí pero,
srší tento subtilní smíšek nejnepostižitelnějšími vti-
py; smějete se, jste okouzleni, upoutáni, krutě sví-
ráni silou tohoto zaklinače, jehož celým geniem je
jeho nástroj: židovská řeč.

L. BLUMENFELD

Z franč. Jaroslav Zaorálek.

MALOMOCENSTVÍ

Příčiny katastrof lidských osudů bývají naprosto uzavřeny pohledu, který se sune po povrchu. Známe dlouho určitého člověka, slyšeli jsme často jeho názory, smích, uvědomujeme si formulaci, s níž si tvoří svůj světový názor, vidíme, které módy se přidržuje, na jaké chůzi si dává záležeti. Jeho náboženská, filosofická nebo umělecká témata často nás jednotlivě uvedla v podiv. Jsou tu často i jeho dílo, obraz, kniha, stavba. Ale to všechno bývá pro nás jen nepatrným zdrojem poznání jeho osobnosti — a tím proniknutím do jeho osudů — znenadání učiní krok, který nás nadobro zmate, který jsme si u něho podle všech těchto projevů nejméně pomyslili.

Spíše nám promluví jeho drobná gesta, ta nejobyčejnější, při nichž člověka přistihujeme, když ani my nechceme zkoumati, ani on se nemíní zvlášť jimi ukázati, když ho prostě vnímáme při práci, při jídle, ve všední řeči. Tato největší blízkost často nám dává bezpečnější klíč k jeho tajemství, než sebe vědomější zkoumání a pokusnictví. To proto, že člověka nemůžeme po té stránce zpracovávat jako objekt, který jest jako ostatní přírodniny mimo nás;

jsme s ním sdružení v souhru, již Církev v nejčistším a nejplodnějším způsobu říká *obcování svatých*. Až tam, kde nejsme krutě bdělí na jeho okázalé projevy, snadněji se nám dává, a tak zcela malinké věci každodenního života prozrazují, kde máme hledat nebezpečné trhliny — nejen cizí, ale i svoje. Tam jakoby každá lidská opatrnost selhávala. Říká se, že malinká chyba v myšlení svedla mnohého filosofa na zcela bludnou cestu a převrátila až dosud podivuhodný směr jeho ducha v zmatenou křivku. Jsou tyto maličkosti de facto nejpodstatnějšími, nejzákladnějšími ukazateli lidí.

Což tedy tolik záleží na tom, pojídám-li ráda syrový beafsteak nebo chleba s mrkví? Záleží i nezáleží, dle toho jakou váhu tomu příkládám. Zdůrazňuju-li vegetarianismus, souvisí to s mým temperamentem — nejen s mým filosofickým názorem. A závěry, jež z toho plynou pro můj život, mohou být velmi mylné, ačkoliv ta věc sama o sobě není ani dobrá, ani špatná.

Mnozí lidé si myslí, že nejslavnější pedagog Evropy musí mít nejlépe vychované děti, že slavný muž musí být vynikajícím otcem. Velký omyl. Slavný otec může být zcela neschopným, učinit něco l i d s k y pro svého syna, slavný pedagog může být mizerným otcem, a vrah může milovat své dítě s něžností, o níž se nesní jemné matce. A ovšem jemná matka může svou výchovou nesmírně mnoho pokazit, není-li její j e m n o s t vlastností organickou — ale společensky osvojenými dobrými způsoby.

Zázračný lékař Ramóna Gomeza de la Serna¹ ordinoval jednomu svému pacientovi — nové rukavice. Byla snad pacientova melancholie zarostlá do starých, odřených rukavic? Nikoli. Ten boháč měl pouze h r a b i v é s r d c e. Byl to inteligentní člověk, který věděl, že peníze se musí vydávat, kdyžtě se přijímají. Ale vydával je velice nerad. Neříkal tomu lakota. Říkal, že je rozumný ve svých výdajích, že šetří pro své potomky, že postaví své vlasti museum — nevím, zda-li to všechno říkal, ale dovedu si živě představit, jak to říkal — jak něžně, moudře to říkal, tichým hlasem, zcela laskavým.

Lékař pochopil, že má těžce nemocného člověka před sebou. Žádný úsměv. Žádná radost. Těžké vrásky melancholie na čele. Korektní úbor, zajisté že bezvadně módní, neměl žádné chyby, řeč byla logická, jasná, a lékař začal pátrat v každodenním životě pacientově. Zachytil se na věci zdánlivě bezvýznamné, a myslím, že byl jediný, kterému se nezdálo dětinským, poradit pacientovi koupi n o v ý c h rukavic.

Srdce šetřící l á s k o u vydává právě tak nerado lásku, jako cokoliv jiného. A zde je *logicky závratný řetěz*. Člověk, lakomý na úsměv, lakomý na laskavost, již by druhému prokázal, uzavřel svoje srdce hezky ztuhá j a k é k o l i velkomyslností. To znamená, že se uzavřel jakémukoli r o z p ě t í svého srdce, a protože i sebe nepatr-

¹⁾ Vyšlo v „Dobré Dile“ ve Staré Říši na Moravě.

nější duchovní pohyb je nerozlučně spjat s životem ducha (nezapomínejme, že Duch svatý je l á s k o u, snoubící se s moudrostí...) — ten, kdo uzavírá své srdce, uzavírá i svého ducha a jde neodvolatelně do všech těžkých mlh života b e z b r a n n ý. Nejen že ničeho nedává — on také ničeho n e p ř i j í m á. Nemůže. Snad si myslí, že miluje druhého. Miluje jen a jen sebe nejnižším stupněm bázlivé sebelásky — neboť láska, jež si zavázala oči, má svázané nejen ruce, ale i nohy.

Říká, že má rád svou vlast, umění a Boha. Ale on to jen říká. Říká to, protože neví, že láska je p r u d k ý život plamene, život srdce a ducha, život svobody. Též říká, že miluje světlo a že by rád měl světlo, ale nemůže mít světla, protože nemá svobody.

Mučí se a pomalu odumírá pro každý duchovní pohyb. Protože nemá vnitřní dynamiky, nastává u něho stav vnitřní stojatosti: ulpívá a přissává se k věcem nevýznamným, nejčastěji mrtvým — s lidmi obcuje schematicky, nepřihlédá k jejich srdci a osobnosti — ale spíše k jejich tváři a pohybům, které mu připomínají, že všechno živé je pohyblivé. Snad to vypadá někdy dost ušlechtilé: sbírá staré obrazy, kupuje o p a t r n ě doporučené knížky, dělá někdy i o p a t r n o u a rozumnou, jak on říká, dobročinnost — je to tak strašně rozumný člověk, že ze své rozumnosti často se pomate.

Shrabuje, zajisté, vždy bude shrabovat, pokud nebude přerušen — nebo zražen rukou zázračného lékaře —

shrabuje — ó té tragiky — a prázdnota je čím dál větší! Neboť, všechno, co tam zanáší, odumírá, odumírá láska lidí, jakmile se ho dotkne. Odumírá horký dech umění, jakmile si ho přivlastní. Odumírá na jeho rtech polibek a — posléze prchá před ním každé horoucí srdce jako před ranou morovou.

Pacient zázračného lékaře se uzdravil ze své těžkomyslnosti. Tento konec se nám líbí. Začal asi kupovat cukrovinky ošumělým dětem — snad políbil v duchu alespoň — svou matku — pochopil, snad, s jakými obtížemi bojuje jeho soused a metař na ulici s omrzlými nohama. Snad se usmál na belhavou stařenku a jeho kyselé a strašné vězení se začalo přeměňovat do lepších barev. Snad se dozvěděl ponenáhlu — a jen krok za krokem se toho dozvídáme, pouze tak, jak jsme za to z a p l a t i l i, když jsme se už jednou do těchto míst dostali — neboť z těchto míst jest se třeba vážně, věcně, draze *vykupovati*, jako z opravdového zajetí — dozvěděl se snad, že život je něco, v čem roste láska, hrdinství, ba dokonce *velkodušnost*, tak bohatá, že nikdy nepočítá, co vydala, že život je něco, v čem roste i *vděčnost*, jež se nikdy nedopočítá toho, co dostává.

MARIE ŠTECHOVÁ

„ORDINOVAL SVÉMU PACIENTOVI — NOVÉ RUKAVICE“

Ukázka ze „Zázračného lékaře“.

„Uhlazoval své rukavice, jejichž prsty byly tuhé a samohybné jako ruce automatů, a nechával je ležeti natažené, smáčkuté, nehybné jako ruce, které se modlí a nemají prsty skříženy.

Mluvili jsme o všem možném déle než do půlnoci a přesto jsem odcházel nespokojen, neboť mluvil o všem možném a znal mou metodu a přece se se mnou neradil o tom, co mu bylo.

Jednoho dne, nevím proč, snad proto, že, chceme-li vypátrati tajemství, je nejlépe nechat myšlenkám i pohledu volnost jíti, kam se jim chce, utkvěl jsem zrakem na jeho rukavicích. Ten pohled mě zarazil, a pohledu, který nás zaráží, třeba si všimnouti. Pozoroval jsem je. Byly drsné a špinavé, jak bývají pod strojenou slušností staré rukavice příliš ohmatané, příliš užité, příliš vyrudlé...

„Zahod' je... Pro ty rukavice tak churavíš... Nic tak neuchovává nákazu minulosti jako kožené rukavice příliš staré, silně roztažené, silně svraštělé, velice neprodyšné... A nákaza minulosti je nejhorší, co může působit na život. Zahod' je...! Necítíš, jak jsou lepkavé, zadušené, mrtvé jako ruce mumie?... V jejich nitru je minulost, pokrytecká jako ony samy... Minulost se kazí a páchne... Zahod' je!... Kdyby aspoň konce prstu byly prasklé!... Ale ani to ne... Zachovávají uzavřeně a skrytě minulost...

Mimo to, proč nepřestáváš užívat těch kejklů, jimiž se snažíš, aby nebylo vidět jejich ušpiněné a odřené dlaně, když je máš na ruku, zrovna jako, když je svlékneš, musíš je zavinouti do sebe, silně smáčkuté a svinuté, aby nebylo viděti, jak jsou staré?"

„Jsou věci, které mají skonat s rokem“, dokládá dále *Zázračný lékař*. „Třebaže by rukavice zůstaly jako nové, neměl by jich nikdo nosit druhý rok, neboť tím se může nakazit život a tím se připoutává k roku uplynulému, docela mrtvému a zkaženému a rozkládajícímu se jako mrtvola... Všichni by ti byli doporučili sodu a kolu Astierovu... Já ne. Já jsem tvou chorobu hledal v jiné věci a doprovázel jsem tě poslední večery domů a zpovídal jsem tě, abych to zvěděl; ale teprve když jsem dnes spatřil tvé černé rukavice na stole bílém jako měsíční světlo, uvědomil jsem si to. Ohavné rukavice... Viděl jsi ruce starých černochoů? Tak se scvrkují; je na nich patrně takové žalostné stáří, zdají se jako popukané... Pusť chlad na svoje ruce, obejdeš-li se bez rukavic... Ten chlad bude jako sprcha, osvěží tě, budeš chlapík... Vše je lepší, než užívat mrtvolných, sešlých, vyrudlých rukavic.“

Autor se jmenuje RAMÓN GOMEZ DE LA SERNA.

O ZTRACENÉM GROŠI

(Beethovenův příběh.)

Sto roků je tomu a snad ještě déle, vandroval světem ďábel. Vzal si s sebou batoh a tento batoh zvonil a řinčel množstvím dlouhohrdlých a baňatých lahví, které v něm byly uloženy. Ďábel se totiž vypravil do měst a vsí skupovati duše pro peklo. Jak se dalo, čachroval a smlouval o každou duši hezky dlouhou chvíli, potěžkával ji, měřil ji coul-níkem po délce i šířce, omačkával ji, roztahoval jako gumový pás, ale nakonec ji přece jen koupil buď za mnoho peněz, nebo za babku. Přesto však smlouval o každý groš.

Netrvalo to dlouho, měl již dvanáct duší v lahvích velmi dobře uzátkovaných. Jenom třináctá byla ještě prázdná. A tak se díval po všech ulicích a do všech koutů, na každou pěšinku a křižovatku, jestli by nenašel také ještě pro tuto poslední láhev nějakou náplň. Ale všechny duše, které potkal, byly mu malé. Ony by nenaplnily jistě láhev

ani z polovičky. Nadmíru rozloben, byl ďábel téměř hotov sebe sama v půli roztrhnouti, — když ajta, spatřil na cestě žalostně stojícího chlapíka. „Oh, oh,“ volal mužíček, „býval jsem velkým umělcem a zradil jsem svoje umění za peníze. A nyní jsou všechno jen peníze. Prosím, pane, podarujte milostivě chudého člověka!“ „Hihihi!“ zasykal ďábel, „prodej mi duši a pak můžeš žít v spokojenosti!“ „To by nebylo ani tak špatné“, odpověděl žebrák, „ale řekni, kolik bys zaplatil, pane, za moji duši?“ „Bez rozmýšlení“, kňučel satan, neboť byl již unaven, „bez rozmýšlení tisíc zlatých.“ Muž byl s tím spokojen a ďábel jej ihned popadl za šíji, jediným pohybem mu vytáhl duši z hrdla jako kus mokrého hadru, nacpal do láhve — a pak vyhafl strašlivou kletbu. „Zatracenče!“ křičel, „tys mě podvedl! Láhev jest do poloviny prázdná! Dej mně mé peníze nazpět!“ „Co?“ kňoural žebrák, „neřekl's, že chceš bez rozmýšlení koupiti moji duši? Ne, holečku, tady ti už ani čert nepomůže!“ A ďábel, jenž, můžeme jej podezřívatí ostatně z čeho chceme, jest v záležitostech peněžních poctivým obchodníkem — tento ďábel se musel uchýliti k prosíku. Klesl

před mužem na kolena a plakal a úpěl, až se dal konečně žebrák obměkčiti a vrátil mu jeden groš z tisíce zlatých. Pak, rozradostněný a spokojený na duši i na těle, putoval žebrák dále. Dábel však, který si umluvil hrdlo do ochraptění, zapadl do nejbližší hospody a poručil si za groš sklenici moštu. Mošt ale neschladil jeho do žhava hořící duši. Zlostí skoro pukaje vypil vše najednou, pak se rozpajdal dále svou cestou a první lepší myši děrou, kterou našel na cestě, sjel do pekla.

Sotvaže byl zmizel, pokrýváje žitiště sírovým pachem, byly opět dveře hostince otevřeny a vstoupil dovnitř muž, mrzutý a podivočelý v obličeji. Jen jeho oči zářily jako hvězda Sirius na nočním nebi. A tento muž byl Beethoven. Nikdo ho však neznal. Také on vypil jednu sklenku moštu, zaplatil zlatkou a mezi groši, které dostal nazpět, byl také onen ďábelský, jímž platil ďábel hostinskému. Beethoven to nezpozoroval. Cítil jen tentýž večer, když u křídla seděl, že v jeho kapse břínčí peníze. A navzdory své hluchotě slyšel, jak v jeho hru se mísí vřískavé křiky. „Odkud se jen běře tento ďábelský sykot v mé sonatě?“ skřípal, — a hmátma do kapsy hodil

groše na židli; zde nyní ležely a již se nehýbaly. Beethoven pak hrál, až slzy kanuly do nekonečného vesmíru. Byla již pozdní noc, když ulehl. Ve zvukném zpěvu projížděly planety nebeskou drahou, jakoby unášeny posvátnými notami, které celíčkou noc prozpěvovaly v kruhu hvězdného veškerenstva.

A když vzešlo slunce a jako první pozdrav se sklonilo před mistrem, tu se probudil. Viděl groše ležeti na židli. I vstal a jal se počítati. Vždyť, uvažoval, tyto čertovské věci nevědí nic o zpěvu a hudbě. Jen počítat je můžeme a nikoliv zhudebniti. A jak tak počítal s chladnými očima, zpozoroval, že jeden groš chybí. A právě to byl onen groš, jenž se včera večer nejvíce blýštěl. I popadla Beethovena nezměrná zuřivost. „Vy ďábelské!“ křičel a vztekal se, „cožpak nám nebeským nemáte sloužit? Kam ses poděl zpropadený otroku? Chceš si zařídití svoje vlastní království?“ A začal hledati pod postelí a židlemi, stolem a skříněmi. Ať dělal, co dělal, přece groše nenalezl. Groš ukradl v noci Satan, když Beethoven spal. Totiž, vrchní pán ďáblů, který dřepěl v kovu, se zabýval v svém

pošetilém mozku myšlenkou, státi se skrze tento groš králem a velitelem hudby na nebesích. Beethoven arci nic netušil, ale když tak ve vzteku a v zlosti stále víc a víc hledal, každou knihu, každý notový sešit přehodil, svíčkou do všech koutů posvítil, tu jal se chápati. A ze všech stran zaznívaly hlasy, šeptající z koutů jizby. Hlasy se skříní, hlasy ze země z podlažních štěrbin:

Duchové v kovu taji

Vás mistře ždají!

: A Vy hledáte nás — o, jaká sudba!

Tak pekla obrazem se stane hudba,
tak zemře Bůh, zisk ožije.

Počátek nových časů je.

Tak našeptávali zlí duchové. Ale oni nevěděli, že Beethoven hluchýma ušima lépe slyšel, nežli tisíce ušima zdravýma. A Beethoven porozuměl rýmu. I povstal Beethoven z malého koberce, pod nímž byl právě hledal — divoký úsměv mu zahrál na obličeji — a pak pokročil, jakoby to ani za groš nestálo, k křídlu a začal hráti. „Vzteky pro ztracený groš,“ brumlal si. Když to uslyšel duch temnot,

jenž jako kouř dlel v koutě, zachechtal se. Čím bouřněji hučela Beethovenova zlost ze strun křídla, tím divočeji se chechtal. A zpíval ďábelsky krásným hlasem do vlnících se tónů této písně:

Boží synu, po penězích jsi vztáhl dráp:

Nyní jsem tě lapl a svět jsem lap'!

Juchú, velký soumrak bohů říše!

Chci v zlato skouťi všechny duše.

Neb ty, jenž zván jsi větším Božím synem

jsi v pokoře a na kolenou před mým trůnem!

Beethoven se zasmál, když to proniklo jeho slyšícím srdcem. A zuřil čím dál tím víc, jakoby groš byl jeho milenkou a zároveň svatyní. Satan ale samou radostí jen vyhafával, natahoval se, roztahoval se, takže se sunul se stropu jizby jako nějaký šeredný stín. Rukama temnot chtěl vhmátnouti do hučení tónů. Však tu si připálil prsty na tiše planoucí svíčce, která navzdory jitru hořela v temné Beethovenově jizbě. Jako orel se drápaly tóny do pekelného jeho srdce. I zařval:

Pročpak jsi mě, pse, oklamal?

Notami svými obelhal?

Když nádherné v ráji
tóny tvé spájí
zpěv sluneční a hvězdné duhy. Jaký žal!

Konečně nastal okamžik, kdy náhle mistrovo čelo
a oči zazářily nebeským leskem. Uhodil na klávesy,
a záře jako slunce, jež vychází o Božím Hodu Sva-
todušním, šuměl krásným E-Dur. Tu zakvičel satan
v koutě. A vyl: „Zatracenče, kam se poděly mé
peníze? Ustaň, světče, vždyť vykupuješ přece svět!“
Beethoven se však nestaral ani o něj, ani o jeho
křik. A tiše prozpěvoval v krásné kročeje svých
E-Dur harmonií tuto píseň:

Pokoušíš se mě zmámiti
a svoji kletbu zrušiti?
Vždyť, co bylo ztraceno
je opět nalezeno!
Z ďábelského lesku kovu
stvořím božstvu věnec znovu!

I vzkypěl satan nesmírnou zlostí. Hmátl do kapsy
a mrštil grošem, jakoby se stropu, o tmavé maha-
gonové dřevo křídla tak, že peníz jen zabřinčel
a zatancoval. To zpozoroval Beethoven. A jelikož

nemohl slyšet i zvuk a viděl jen hopkavý tanec mince, která se jako krupobití snesla s mračen, zasmál se z plna srdce. A jeho duše zářila, když ještě nyní tučet taktů proběhlo klávesami. Pak ale vstal a chtěl vzít groš. „Konečně nyní jsem si tě vydělal!“ pravil „a Bůh ví, že ještě nikdo si poctivěji nevysloužil svou mzdu!“ Když tu spatřil, jak z okraje mince vystupuje kouř. Páchlo to setlelým dřevem. Nežli se nadál, počal ďábelsky žhoucí groš propalovati dřevo křídla a jako oheň proudil tekutý kov po strunách. Vzplanuly, jakoby pokryty leskem Božích ohňů. Tu zasípal ďábel a pravil:

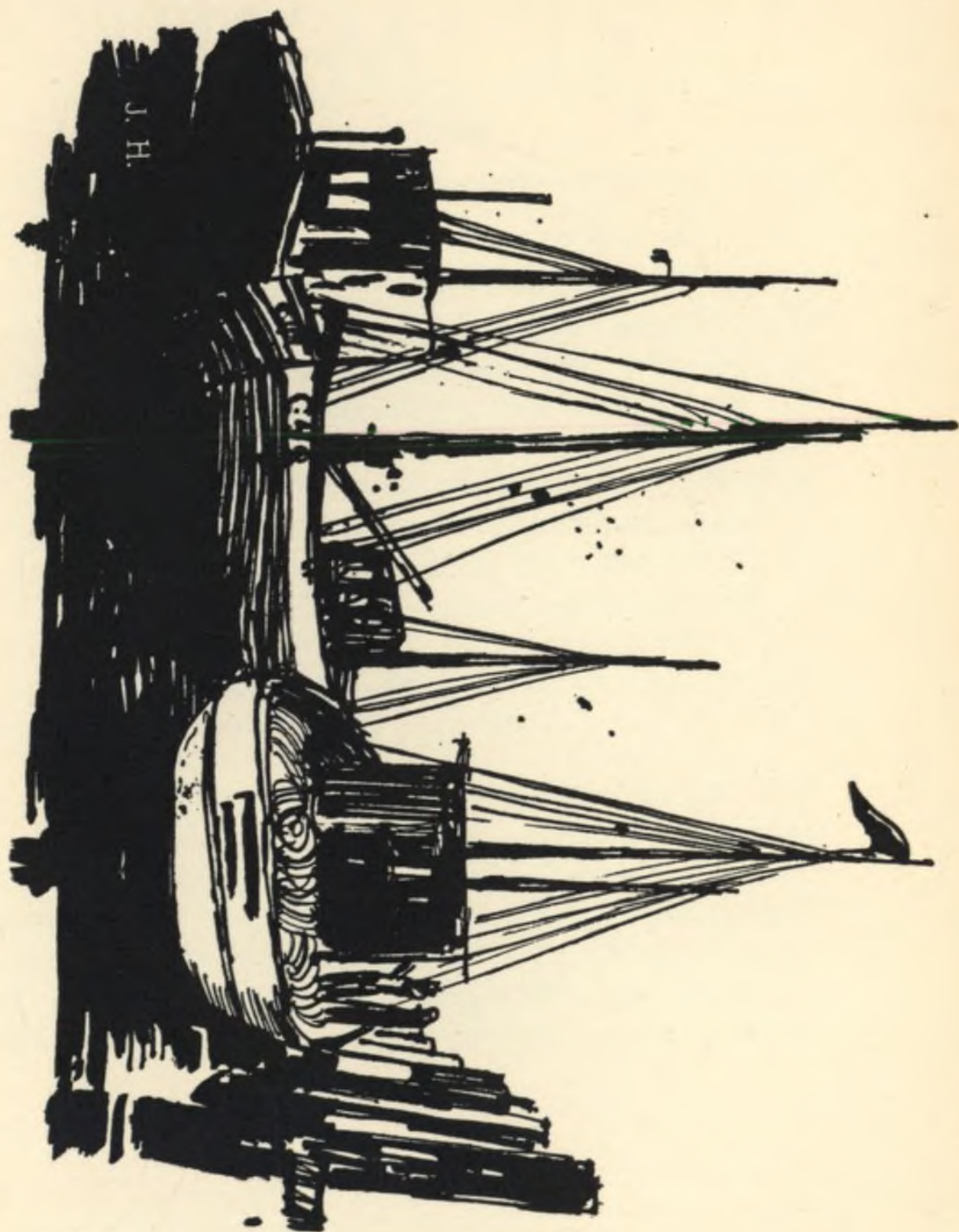
Tak musí skončit zlé
a obrátiti se ve svaté!

A sjel do hlubiny.

Bůh na nebesích se však usmíval na Beethovena a žehnal jeho hudbě od věčnosti do věčnosti.

VILÉM MATTHIESEN

Z němč. Zdeněk Řezníček.

RUMĚJE

(z jara 1932)

Z dopisu jednoho Pražana: Divil jste se, že na Durychův článek o Anežce Schulzové nikdo nereagoval. To je tím, že Fibich není v kursu, mladí o něm málo vědí, nemajíce vůbec o takové věci zájem, a ze starších není, kdo by odpověděl. Mládež je zaujata sportem, ta o umění nedbá. Teď si Durych v Akordu vyjel zase na vás. Má každou chvíli proti vám něco jiného a pořád se z toho nemůžeme domakat, co vlastně chce. Proč nemluví určitě? Ale nejbolestnější je to, když takový umělec upadne v osidla výstřední herečky, která, žel, je přestrojena v rádového kněze a káže nám tady na veliko, při čemž gestikulace a slovo jsou pramálo v akordu...

KSSB. Z listu kněze, věrného Církvi i nám od počátku, provázeného dobrou pomocí: „... přeju Vám i domácím hojného Božího požehnání a Vašemu dílu potřebné Boží pomoci... Lituji, že Durych nedbal Vašich rad a poučení a dal se zavést klamnými hesly. Měl by se opravdu zamyslet nad článkem „Liturgie jako hra“ (Kurs 24.). Je to kletba lidských snah, že se dostávají na scestí, ne-

jsou-li z Boha, a jsou-li řízeny jen lidskými ohledy a náhledy. Jen trpělivost udrží a zachrání; v bloudění a bouření není Hospodin (*non in commotione Dominus*). Snad se ještě vzpamatuje a pozná, že Bůh nepotřebuje nikoho z nás jako rádce, nýbrž jen jako nástroje. Přál bych si, aby se Studijní Jednotě podařilo aspoň některé bohoslovce orientovati správně, v duchu opravdu katolickém. Budou snad jednou kvasem, který pronikne a promění nynější těsto církve v národě našem, aby se po dlouhém zmítání uklidnil a opravdu osvobodil. Pomáhej Bůh! Se srdečným pozdravem . . .“

— Čta o kvasu, prolétl mi myslí text: „*Jakož jste nenakvašení*“ 1 COR 5, 7. Na ponejprv místo „zmítání“ čtl jsem „zmírání“. Ze zmírání by se národ arcí nemohl sám uklidnit, tu by musel býti z vnějšku ke vzkříšení vzburčován. Ale znamenitě mu (p. Durychovi) to pověděl.

Protokol Durych. *A. Manzoni*, znamenitý básník „*Pátého Května*“ a tvůrce ital. románu, píše v *Snoubencích* (čes. 1902 str. 946.): Ale jinak již neměli naši dobří lidé bolesti a nesnází takových a tak velikých, jako byly ty, o kterých jsme vypravovali; život jejich od té doby byl z neklidnějších, nejšťastnějších, závidění nejhodnějších, tak že kdybych vám jej měl vypravovati, nudili byste se k smrti. — Nuže, kde Manzoni má obavy a přestává, tam jich neměl Jaroslav Durych a nemaje kraptu slitování s čtenářem ve smyslu této nudy, sepsal *Paní Anežku Berkovu*.

Museum, časopis slovanských bohoslovců, únor 1932. Stylistické úkoly s mnohými chybami. Nezáživné kuchtění. Slušelo by se obmezit to na písanky, jež by nepřekračovaly prahu bohosloveckých ústavů. „Dotkneme se jen předních zásad sociálního katechismu Ježíšova“. „Ježíš ženy si vážil“, a jiná mudrosloví. Poslední větu o ženě dovozuje autor besedou Páně se Samaritánkou u studně Jakobovy. Z „auera“ by možná něco bylo, kdyby se pokusil vysmeknout se z Musea. Mají též vzadu poznámky o „nových knihách“. Z nich je patrna úroveň četby bohoslovců. Celkem literatura dělaná asi „z poslušnosti“. Vyjdou to pěkní „panáčci“ z této výchovy, v níž se schopnost nebo ochota k této stavovské ctnosti měří podle dávky takového slintání na povijany. Z Musea jsou asi bohoslovci tak hubeni i o prázdninách. Viděl to sám Msgr. Hampl, známý kanovník královéhradecký. Bylo to na poutním místě, v červencovém horku, před slavností, a dva hubení bohoslovci stojí v rozpacích před objemnými rouchy kostelními, šitými asi na bývalé tlustší faráře. Pan kanovník vida jejich rozpaky a chtěje jim do toho horka dodat odvahy, pravil jim: „Ale jen to oblečte, vždyť je to jedno: Má to viset na hřebíku nebo na vás“.

Právo v srdci. Z dopisu P. Jakuba Demla: „Milý pane Floriane, Vy sám sedm let vtloukal jste mi do hlavy, co je to *právo*, rozhorluje se, že nemohu pochopit obsah, rozsah a dosah tohoto pojmu. V té věci považoval jste

mne za jakéhosi Farbenblinda. Ale jeden člověk má právo v hrsti, druhý v kapse, třetí v báchoru, čtvrtý v mozku, pátý v ledvinách, šestý v rozkroku, sedmý — ano, někdo je má také jen v *srdci*, a běda tomu člověku!“ — Odpověď: Takto požímaná idea práva doutná, ale nesvíti. „Vtip“ práva právě je v tom, že jest obyčejně proti srdci, lidské srdce a právní soudy jsou přece na štíru. Kdopak z pokojné obce připustí, aby se mu ze sousedních komínů dostal oheň na vlastní střechu? Že čadí, to jest právo, ale aby se z některého z čista jasna přes noc zlíhla sopka? Jinak arcí vyzní poměr „srdce a svědomí“. Obecné rčení sice praví: „Svědomí musí kušovat“. Ale slyšme, jak smýšlí takový maršál Lyautey (český překlad v Melantrichu z r. 1931, str. 205.): „Mám velmi čistý a ušlechtilý pocit, že prokazuji své zemi dobré služby. *To postačuje mému svědomí, nikoliv však mému srdci*, poněvadž cítím, že toho zem nepochopí a že i zdejší důstojníci, až na zcela nepatrnou hrstku vybraných, toho nechápou (totiž všichni, i Lyautey, i důstojníci, pobývající v služební vojenské povinnosti v Maroku, když by byli všichni rádi šli bojovat do Francie, kde zuřila válka) . . . Má oběť je úplná a já vydržím až do konce.“

Ještě k šlépějím v srdci: „ . . . svému vlastnímu úsudku o tom, co sám činí, *právem* musí každý nedůvěřovati.“ *ŘÍMSKÝ KATECHISMUS druhá hlavní částka, pátá kapitola, otázka desátá.* — „NEC ENIM EST RE-

QUIES CORDIS, UBI NON EST VOLATUS AD DEUM." *Joannis à S^{to} Thoma De Donis Spiritus S.*

Bloudění v mnohých šlépějích. Z dopisu dlouholetého příznivce: „Děkuji Vám vřele za nové vydání *Listů svaté Kateřiny Sienské*. Knihy světců a světic mají nedostížitelný půvab. Vždycky, když vezmu do rukou Kázání sv. Vincence, nebo Sestry Mechtildy Magdeburské Tekoucí Světlo Božství, nebo Annu Kateřinu Emmerichovu, vždy jest mi jako na stezkách v horách, když po chvíli bloudění v mnohých šlépějích najdeme bezpečnou barvu. I Listy sv. Kateřiny Sienské okouzluji hned prvními větami a proto vítám toto vydání jako událost v dějinách Československa“.

Hlubináři. Sumární odpověď příznivci DD., jenž podnikl obludnou práci a z několika sešitů a spisů ed. „Na hlubinu“ vybral množství vět, v nichž to falešně skřípe a vrže, v nichž to i prská a sazí:

Věda jest to, čím možno vésti (vedu); byly Vědy pro Indy, hebrejsky se tomu říká *da-oth*, to jest tak jako *dávat*; z toho, co jste vybral, nemůže se přece dávat. A pak, kdybych to vše měl tisknout, kdo mi to zaplatí? Tedy: Raději mám dobrá díla o malých věcech běžného života, než špatná díla o nejvyšších pravdách božích. Raději rozjímám o zajíci, o kvetoucí jabloni, o jarním dešti, o zavátých cestách nebo jiných obyčejných zjevech přírodních, raději si zazpívám národní písničku o smání a pláči

nebo o nějakém radostném nebo zklamaném milování, raději se zadívám na poutní starý obrázek, jež mi tu a tam laskavě daruje p. Portman z Litomyšle, než abych se vážně zabýval špatnými Braitovskými, Durychovskými, Turečkovskými nebo Vondrovskými traktáty o lásce boží, o umučení Páně, atd. Na to máme Církevní řádné Otce, učitele a spisovatele. Za dobrou vůli díky.

Domov a svět. Výstřižek z těchto novin, jež hned v titulu se škorpí. Jak možno dáti domov a svět vedle sebe, aby se nebraly „na podávky?“ Píše to spisovatel Vrba, jehož jsme již několikrát měli příležitost vykliditi. „Florian prý tu pokojnou rodinu uvedl ve zděšení revolverem, který měl s sebou a který položil před očima všech na noční stolek — v rodině, kde jaktěživa střelná zbraň nebyla. A k dovršení všeho *prý* opustil bez rozloučení za svítání své hostitele otevřeným oknem.“

Nikoliv, nebylo to za svítání, bylo to hned před spaním. Však také poslyšte! Pamatuji se dobře na tu hrůzostrašnou noc. Sotva jsem po večeři odešel do hostinského pokoje, v němž jsem měl přenocovati, všiml jsem si světelné štěrbin v hlavách lože. Přistoupiv blíže a opatrně po tmě nahmatav stěnu zpozoroval jsem, že škvíra ta není v prknech pevné přehrady, nýbrž že jest tam jen maskovaná stěna ze závěsu z tlustých houní na několikero svinutých, z takových, jakých používají ranchero za sedlo, prohánějice se po pampách. A štěrbinou uviděl jsem náhle, jak

hospodyň vytáhla z kredence dlouhý řeznický nůž, mečik, jenž býval dobrý lovcům na černou. Podávala ho muži a tajemnými gesty ukazovala ke škvíře mezi houněmi. Z němé posunčiny očí i úst vyrozuměl jsem, co mi hrozí. Přemýšlel jsem: Lehnu-li, tvrdě usnu, neboť jsem z cesty unaven. Co mi pak pomůže byt sebe lepší revolver? A kdo z čtenářů by si dovedl pokojně lehnouti do tak nebezpečné postele? I rozhodl jsem se na ráz. Otevřev okno, pranic nedbaje na to, že moji hostitelé bydleli v prvním poschodí a že okna vedla ne na nějaké kůlny, jak to bývalo později u Březiny, nýbrž přímo na dlažbu ulice, vyskočil jsem a utíkal k lesům, jež se táhnou po západních kopcích u Jaroměřic. Srpek měsíce sjížděl po vrcholcích stromů, vstříc mi houkaly sovy... Perem za kloboukem příšerně šelestil vítr jako strbouly travin na hrobech o Dušičkách...

P. Vrba nejen dělal básně skoro jako Březina, ale vůbec rád spisuje o myslivcích. Asi u nich se naučil té myslivecké latině, která mu arci stačí, aby dělal i z chudých lidí romantické maškary.

Vzdát se a plavat v akordu. Piše mi 18. ledna P. Jakub Deml: Durych podle všeho myslí, že se můžeme vzdát a plavat nečinně po proudu, jak on se vzdal na Hlubině, kdežto Leon Bloy zrovna jako ve svém díle Březina a všichni mystikové učí, že láska se nikdy nevzdává, že bojováním je život člověka na zemi, tedy pravý opak vzdání se. (I pro věčnost blaženost lásky si Bloy nemůže jinak

představit než *útočení* a theolog Jan à S^{to} Thoma pro „pokoj věčný“ odvozuje z Isaiášova textu své SERAPHIM STABANT VOLABANT). K tomuto vzdání se a plavání v akordu se světem, natřeným morálkou definovaných reglama (oproti nedefinované lásce, neboť Duch Svatý nemá jména, jak učí Římský Katechismus v otázce III., hlavy IX., části I.), cituje mi vyňatek z Bernanosova *Odpadlíka*: Ten sviňák psychiatr toto praví slečně Chantale de Clergerie: „Dát se, odepřít se, to jsou pro mne prázdná slova. Nikdy jsem neviděl, aby se někdo odepřel tomu, koho miluje, a dal se tomu, koho nenávidí; člověk a jeho žádost jsou vždycky jedno. Tvrdím však, že se člověk na konec vždycky vzdá, jakmile ochabnou jeho síly a s nimi i přání, aby se líbil ...“ „... Viděl jsem zpupnější mladé lidi nežli jste vy, a na konec se vzdali ... vzdali se s tělem i s duší“. — „Je to možné?“ zeptala se, dívajíc se na psychiatra s nevýslovným úžasem. „Což se člověk může vzdát?“ Začal se smát tak sprostě, tak hrubě, s takovou zřejmou snahou, aby ji pokořil, že se zarděla do tmava ... „Já vám nerozumím,“ řekla Chantal. „Komu se člověk vzdává? Komu vydává svou duši? Mám za to, že se můžeme odepřít, anebo dát, ale vzdát se?“

Pavel má v genitivu Pavla. NOMEN ENIM SAEPIUS IPSAM OBLIGATIONEM, SEU MENUS DESIGNAT (*Joannis à S^{to} Thoma Cursus theologici tomus quintus*, ed. 1711, p. 190). — Mně nebyla nepřátelská, často mi pomohla

z bídy, ale osobně mne nepřijímala. Hájl jsem *tehdy* (už tomu velmi dávno a vím, že od té doby rostla) před ní absolutnost požadavků Církve Boží na zemi, a tu se jí asi zdálo, že nepřiju dětským hrám na téže zemi, že chci uplatnit na celé čáře důslednost studeného intelektuálního řešení bez srdce i tam, kde jest *právo dětí* (řečeno v nejlepším smyslu slova), jež opravdu milovala. Byl to jakýsi zmatek dojmů se stanoviska třetího dílu Rodičů a Děti, jakož i se stanoviska právě zmíněné Bernanosovy Chantaly, neboť paní Pavla byla z těch, jež se nevzdávají až před branou Výletišť s vlastním tanečním pořádkem, podle koledy:

Dej to, Pane, ať se stane, abych nechrumál,
dyž ňa pojme smřď do tance, bych sa nezdráhal.
Té radosti bude dosti, více nežádám,
až já budu hore bradů, posledně žádám:
Dej to, Pane, ať se stane,
dyž ten tanec umorí mě,
ať ti duši dám.

Asi proto se jí zdála tehdy plnost církevní kázně čímsi podle verše Březinova: „Kleknout na sborcená prsa přemoženého usilujem, a i když milovat toužíme, nemilujem, nemilujem“.

Ale jen tak zbůhdarma se lidé nescházejí a nerozcházejí. Paní Pavla jest podivným tahem Prozřetelnosti v životě P. Jakuba Demla. Renan a jiní smolivci v dějinách vidí apoštola Pavla pro Evangelium jen tím, čím byl bratr Eliáš pro působnost svatého Františka Serafinského, totiž

jakýmsi upravovatelem *na rozumnou míru*. Od té doby se říká, že evangelium lásky *uzákonil*, a pravoslavní věří právě těmito západními vlivy, že po svatém Pavlovi toto uzákonění na plno dodělali jesuité čili Velký Inkvizitor. Tyto názory pominulých ideologů se poznenáhlu vsákly i do křesťanských „studujících“, a tak obyčejně a zvláště básníkům se do nauky velikého Apoštola jaksí nechce, a to jen proto, že jest též řádným *vědeckým* systematikem. A tak vyšším řízením básníkům mění se jméno Pavel do genitivu, což na oko se jeví jako jméno ženské. NOMEN ENIM SAEPIUS IPSAM OBLIGATIONEM, SUE MUNUS DESIGNAT.

Z dopisu studujícího: „Vyšlo onehdy 3. číslo revue Na hlubinu; prohlédnu obyčejně obsah i shledávám nyní, že si v této revue zařídili jakousi „hlídku“ pro Vás. Jeden z vyznavačů hesla: „psát proti věcem, nikoliv proti lidem“ — totiž p. Braitó — bouří tam zle proti anonymovi, v němž každý, alespoň poněkud obeznámený, pozná Vás. Jsou to zcela osobní útoky, povšechné, nezdůvodněné a zákeřné, neboť nedává se tímto způsobem psaní možnost přímé odpovědi. Asi Italský mrav. Při tom si jistě pochvaluje výbornost metody: Psáti toliko proti věcem.“

Z dopisu z dubna 1932: „... Tážete se, co u nás nového? Celkem nic. Kdyby nebylo trvalých „dobrodružství“ v duchu, bylo by dnes smutně na světě. Než přece

jedna „záležitost“, jež se hrozí rozvinouti na dalekosáhlé akce vladařů. Přítel Otto Coester z Westfalska mi poslal lept, jenž měl býti frontispicem knížečce „Píseň veselé chudiny“. Tento staročeský text, náš Villon, linguisticky zpracovaný dr. Vašicou, odborníkem na slovo vzatým, byl by tímto leptem velmi získal umělecky i obchodně, ale zadrželi mi destičku na cle v Jihlavě. Zprvu mne vyzvali, abych předložil jakési „osvědčení“ Národní Banky. Odevzdal jsem věc advokátské kanceláři dra Reslera v Praze; táž kancelář v krátkosti to vyřídila s Národní Bankou, jež se vyjádřila, že žádného osvědčení netřeba. Ale celní úřad v Jihlavě se tím nespokojil a předložil tuto „záležitost“ ministerstvu, kde nad tím bude rok dřepět několik šéfů. A až tato doba uplyne (jaký je náklad na jednoho šéfa měsíčně, nevíte?), pak asi ministerstvo zahraničí spolu s ministerstvem vnitra, vešedši v poradu s ministerstvem kultu a s ministerstvem veřejných prací, po případě, přituží-li krise hospodářská, s ministerstvem národní obrany, dá pokyn ministerstvu financí, a to odevzdá věc (kousek měděného plechu 10 cm dlouhý a 7 cm široký) ministerstvu pošt a telegrafů, jež to vrátí umělci, přispěvši tak nemálo k „Písni veselé chudiny“. Potom že vlády nepracují!

Na cti utrhaní? Z dopisu pí. O.: — Čtla jsem v Akordě, co naděláte zhouby, máte prý nějaké polopravdy (píší to muži, my ženy známe dosud jen pravdu a lež!) jste prý velmi nebezpečný mládeži a ženám, máte prý radost z roz-

vratu lidí, a mnoho jiných objevů. Kdo vás nezná, to aby se vás přímo bál. Pro Boha, což se smí o bližních tak veřejně mluvit, což už se nemusí pranic dokazovat, dosvědčovat, jak se dosud požaduje před soudy? Není možná, aby p. Durych věřil tomu, co píše. Vy přece vždy jste mu předložil věc, když jste mu něco vytýkal, bylo řádně patrné, oč Vám při tom šlo, od něho však, protože nic neukazuje ani nedokazuje, jeví se to jen jako sprosté nactiutrhání . . .

Jen lepší reklama. Z jiného dopisu a jiného prostředí: — „ . . . Privil mi onehdy jeden známý spisovatel: Co by našinec za to dal, kdyby nám někdo dělal takovou reklamu, jako dělá teď Durych Staré Říši. A nezdá se, že by si ho byl Florian přímo zjednal a podplatil. Tohle víc na nynějším trhu váží než to chvalořečnění ke Čtvrtstoletí Dobrého Dila na začátku. Florian si jistě mne spokojeností ruce. Uvidíte, že bude citovati Písmo: *Melior est finis orationis quam principium.*“

ADMINISTRAČNÍ:

Bylo nám vytýkáno kterýmsi novinářem, že té neb oné knize jsme neudělali orientační lístek, ač prý si toho plně zaslouhovala. Protože na *hodnotách* nám opravdu záleží, třeba uvést několik slov na vysvětlenou.

Naše orientační lístky nechťejí býti reklamními; rovněž je neděláme systematicky, ani jimi neurčujeme přímo *stupeň* hodnoty. Je to vždy více příklad, vzor metody, jak by se to mělo dělat ve větším, jak bychom si toho od jiných vydavatelstev přáli. Co se propatlá papíru a umu na všelijaké ty bezduché reklamy! Není přece lepšího doporučení knihy nad prostý orientační bibliografický záznam a nějaký ten list v *Arších*, ať už to je delší kritický rozbor, nebo prostá ukázka „gestace a ideace“. I ve vydavatelství „solidní“ metodická práce zapouští nejlepší kořeny k plodnosti *Studia*.

Těž ať nikdo neususuje o stupni hodnoty podle *délky* doporučení, jež té neb oné knize věnujeme. Přece u autora známého, již několikrát z děl dřívějších „vyzkoušeného“, stačí opravdu jen pro-

sté oznámení (bibliografický záznam), aby v čtenáři vzbuzena byla žádost i nové dílo mít.

Větší je důraz na to, co vyklizujeme. Tu nám záleží na věrném obcování k spravedlnosti. Neboť tím opravdu varujeme, aby se čtenář koupí zbytečné tiskoviny nenapálil. Každého odběratele Archů pokládáme jaksi za důvěrníka naší Snahy, a zasluhuje býti upozorněn od zkušenějších: kdo už nějakou knihu přečetl, jest zkušenější...

K řádnému konání této signalizační služby bylo by třeba vícečlenné redakce, tedy více dělnických rukou. Ale i tato systematická práce vyžadovala by pak míst se systemisovaným platem. Jak však svět běží, o vše se pečuje, jen ne o duševní odívání. Sartor Resartus to dobře věděl: „A kterak to, zeptá se přemítavá duše, kterak to, že tkáň všech tkání nejznamenitější, jediná skutečná tkáň mohla být vědou tak nadobro nepovšimnuta, — právě tkanivo šatů, ať bavlněné či jiné, *jež lidská duše obléká a nosí nejsvrchněji*, které uzavírá a skrývá všecka tkaniva ostatní, v němž všecky schopnosti člověka pracují, i hýbe se a žije všechna jeho bytost?“ Nadarmo se nejmenuje profesor Teufels-

dreckh z Weissnichtwo. Jakoby se tím chtělo vyjádřit gesto, jež svět zaujal k duševní práci vůbec, a jež (to gesto), kdyby Buržoa měl více ducha a upřímnosti, vyznělo by v jadrné: nasrat na to, to nás neuživí.

A ještě: Státní správa nepropouští přes celní hranici kousek měděného plechu jen proto, že naň jistý snivec u Rýna vyleptal nevinný obrázek; toto zadržení nejspíše odůvodňuje tím, že třeba s výdaji do ciziny šetřiti. Lept by způsobil radost duším, které ještě nevzdaly se cestě všednosti, které dbají ještě jisté čistoty a svátečnosti ducha. Státní správa bdí velmi ostře, aby se jim tohoto potěšení nedostalo. Umění? Krása? „Já toho nepotřebuju, a jsem také živ“, praví Buržoa, světapán. Ale jest málo prozřetelný, aby mu při jeho cedění komárů neutekli velbloudi do pouští. Neboť toto čteme ve Veřejném Oznamovateli: „Režijní zájezdy do tří oblastí Středozemního moře. Do Palestiny - Egypta (včetně Luxor a Assuan), do Bagdadu - Babylonu - Malé Asie ... atd., pořádá na jaře Klub přátel Orientu. Neobyčejně bohatý program a nízký rozpočet. Program zdarma“.

Podívej se, Buržoo, nám malouneký lept nepropouštíš, a co ty rozházíš za hranicemi peněz! Říkáš, že je to laciné! O to nám neběží. Máš peníze, jsou tvé, ať už jakkoliv špinavé. Ostatně máme pramálo chuti očenichávat ti kapsu. Nám jde o ten lept, malou měděnou destičku, dar přítele, statek chudých, který nám svévolně zadržuješ, podstatný nepříteli duchovní krásy! Na Východ nepoletíš, abys tam jedl s derviši odhozené kůrky. A pro nás za nás jeď si, když ti na tom tolik záleží, aby se hovno tvé přítomnosti slunilo až kdesi v mezopotámské poušti, pod okny Bagdadu. Ale dej si krapet říci, nebuď tak špindířským hovadem, neohledávej zadky slepic kde kterému podruhovi (daň z obratu každého vajíčka!), a zvláště nedotýkej se toho posvátného ohně, u něhož se ještě přihřívá těch několik tuláckých duší, „to stádce bolestné, na něž nikdo nemyslí a jež v nikom soucit nevyvolává, a které umírá žízni na březích proudů Ráje“.

24. archy jarní léta Páně 1932 obsahují:

† 29 ledna 1932. Smuteční oznámení	listy	2
Nesnadná rovnováha čili nazítky po obrácení od Honnerta		12
Novinářství od Kierkegarda, z dánštiny L. Ř.		18
Moiše Nadir od Blumenfelda		4
O ztraceném groši od Matthesena		4
Malomocní od Marie Štechové		4
Ruměje		6
Orientace, Administrační		4
Obrázky		4
Prameny 7 1/2 cm X 12 cm		12

Předplatné 25 Kč se vztahuje sumárně na všechny 4 dávky archů. Jednotlivé dávky budou podle okolností: slabší nebo silnější. Tyto 24. archy jsou o sobě za 9 Kč, pro příznivce za 12 Kč.

S díky kvitujeme

a prosíme o další pomoc, abychom zachránili skladiště, nově po válce nastrádané, a mohli se pustiti do některého většího díla: Máme více rukopisů nachystaných.

